

**Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
speciallärare språk-, skriv-, och läsutveckling
VT 2016**

Tillgänglighet i en digital kontext

En studie av extra anpassningar i
nätbaserade kurser

Sofia Lindberg

Sektionen för lärande och miljö

Högskolan Kristianstad | www.hkr.se

Författare

Sofia Lindberg

Titel

Tillgänglighet i en digital kontext. En studie av extra anpassningar i nätbaserade kurser.

Handledare

Barbro Bruce

Examinator

Marianne Öberg Tuleus

Sammanfattning

Studien behandlar specialpedagogiskt stöd i nätbaserad vuxenutbildning. Syftet är att bidra med ökad kunskap om hur man kan möta och stödja eleven för att eftersträva ökad tillgänglighet. Problempreciseringen handlar om på vilket sätt ökad tillgänglighet eftersträvas genom att lärare, studie- och yrkesvägledare, kurator och specialpedagog möter och stödjer elever. Dessutom identifieras utvecklingsområden.

Inledningsvis genomfördes en enkät med eleverna och denna låg till grund för två fokusgruppintervjuer. Den ena gruppen bestod av lärare och den andra gruppen utgjordes av studie- och yrkesvägledare, kurator samt specialpedagog.

Resultatet visar att det finns flera sätt att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar samt olika former av anpassningar, men även några utvecklingsområden. Sådana exempel är att vid bristande studieaktivitet bör lärare undersöka orsaken till detta samt rutiner för systematiskt arbete med uppföljning och utvärdering behöver skapas.

Ämnesord

Tillgänglighet, extra anpassningar, nätbaserad undervisning, distansundervisning, vuxenutbildning.

Innehåll

1. Inledning.....	6
2. Bakgrund	7
2.1 Nätbaserad utbildning.....	7
2.2 Tillgänglig utbildning.....	8
2.3 Extra anpassningar	9
2.3.1 Att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar.....	10
2.3.2 Olika former av extra anpassningar.....	11
2.3.3 Dokumentation av extra anpassningar	11
2.3.4 Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar.....	12
2.4 Syfte.....	12
2.5 Problemprecisering.....	12
3. Forskningsfält	14
3.1 Sociokulturellt perspektiv.....	14
3.1.1 Styrdokumentet.....	14
3.1.2 Handikapp, funktionsnedsättning och funktionshinder.....	15
3.1.3 Kompensation av svårigheter	16
3.2 Kommunikationsteori	16
3.2.1 Förmedling alternativt interaktion.....	17
3.2.2 Dialogicitet	17
4. Metodologiska utgångspunkter	19
4.1 Kvalitativa data.....	19
4.2 Val av metod	20
4.2.1 Enkät.....	20
4.2.2 Fokusgruppintervju	20

4.3 Urval.....	21
4.3.1 Bortfall.....	22
4.4 Genomförande	22
4.4.1 Första fasen - design.....	22
4.4.2 Andra fasen - empiri.....	23
4.4.3 Tredje fasen – analys	24
4.5 Bearbetning	24
4.6 Etiska överväganden.....	25
5. Resultat.....	27
5.1 Resultat av kartläggningen	27
5.1.1 Undervisningens anpassning	27
5.1.2 Alternativa verktyg	28
5.1.3 Extra anpassningar	28
5.1.4 Ytterligare förslag på extra anpassningar	29
5.2 Resultat av intervjustudien	30
5.2.1 Att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar.....	30
5.2.2 Olika former av extra anpassningar.....	33
5.2.3 Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar.....	36
5.3 Teoretisk tolkning av resultat	37
5.3.1 Hur ökad tillgänglighet eftersträvas	37
5.3.2 Utvecklingsmöjligheter för ökad tillgänglighet.....	39
6. Diskussion	42
6.1 Metoddiskussion.....	42
6.2 Resultatdiskussion	43
6.2.1 Hur ökad tillgänglighet eftersträvas	43
6.2.2 Utvecklingsmöjligheter för ökad tillgänglighet.....	44

6.3 Slutsatser	45
6.4 Specialpedagogisk implementering	47
6.5 Förslag till framtida forskning	48
Referenser.....	49
Bilaga 1: Missivbrev inför enkät	53
Bilaga 2: Enkät	54
Bilaga 3: Missivbrev inför intervju	59
Bilaga 4: Intervjuguide	60

1. Inledning

Det finns tillfällen i livet då tiden stannar och alla vardagliga bekymmer plötsligt saknar betydelse. Mitt liv stannade en solig vårdag när jag drabbades av en obotlig ögonsjukdom med enda prognos att genomleva en konstant försämring. I arbetet som lärare blev det nödvändigt att hela tiden hitta nya vägar där funktionsnedsättningen inte utgjorde ett hinder. Denna insikt tog jag med mig i mötet med mina elever och på den vägen väcktes intresset för specialpedagogiken. Som speciallärare ägnar jag mig helhjärtat åt att möta och stödja studenter utifrån deras specifika förutsättningar och behov, vilket är en självklar del av specialläraruppdraget. Men det finns också delar av uppdraget som är allt annat än självklara. När jag fick frågan hur specialpedagogiken kan tillämpas i nätbaserade kurser insåg jag att en ny utmaning står för dörren. Att bidra med ökad kunskap om tillgänglighet på nätbaserade kurser är inte enbart en angelägenhet för mig personligen, utan torde vara synnerligen betydelsefullt för det specialpedagogiska forskningsfältet i stort, eftersom specialpedagogiken i digital kontext är okänd mark i dags dato.

Det här arbetets relevans ska förstås mot bakgrund av att specialpedagogik är ett område som berör alla. Nilholm (2008) skriver att samhället har gjort en skiljelinje mellan specialpedagogik och pedagogik, vilket forskare inte bör göra per automatik. Ett alternativ är att tala om forskning om specialpedagogik istället för specialpedagogisk forskning. Följden blir en problematisering av antagandet att vissa barn är speciella och därmed i behov av speciell pedagogik. Historiskt sett har det speciella definierats som en individuell brist, vilken krävt särlösningar. Men istället är det eftersträvansvärt att forskning om specialpedagogik närmar sig den pedagogiska forskningen, som i högre grad skulle behöva utgå från barns olika förutsättningar.

Resonemanget innebär att forskning om specialpedagogik inte enbart är ett område som berör specialpedagogik, utan är relevant för all pedagogisk forskning. Konsekvensen är således att detta arbete blir angeläget för samtliga som har koppling till undervisning i allmänhet och nätbaserad undervisning i synnerhet.

2. Bakgrund

Enligt Skolinspektionen (2015) har den kommunala vuxenutbildningen en betydelsefull roll när det gäller att öka möjligheterna till sysselsättning och därmed tillgodose arbetsmarknadens behov. Efterfrågan på distansutbildningar/nätbaserade utbildningar ökar och är den enda möjliga studieformen för vissa elever. I likhet med alla andra utbildningsformer ska den nätbaserade utbildningen vara anpassad och tillgänglig för samtliga. Forskningen om nätbaserad undervisning utgår huvudsakligen från högre studier. Det behövs mer kunskap om nätbaserad undervisning och utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen. Som ett led i detta gav regeringen Skolinspektionen i uppdrag att granska nätbaserad utbildning vid kommunal vuxenutbildning under 2014. Granskningen genomfördes inom fem områden och ett av dessa är särskilt intressant ur ett specialpedagogiskt perspektiv, nämligen anpassning av distansundervisningen med utgångspunkt i elevers behov och förutsättningar.

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning riktas kritik mot den nätbaserade utbildningen i flera avseenden. Utformningen av den nätbaserade utbildningen gör att det ställs höga krav på studiedisciplin och självständighet och eleverna har behov av mer lärarledd tid och mer stöd än det som vanligtvis erbjuds. Skolinspektionen gör bedömningen att kommunerna bör säkerställa att eleverna blir erbjudna stöd och handledning som de kan ta del av. Detta innebär att både förfarandet och tiden måste anpassas efter eleven. Handledning som erbjudas via internet bör öka i omfattning. Detta är nödvändigt för elevernas kunskapsutveckling och tilltro till sin förmåga. Det är elevens behov och förutsättningar som styr vilket stöd och vilken handledning som tillämpas. Det är en omfattande pedagogisk utmaning att komma underfund med på vilket sätt webbaserad kommunikation och interaktion kan användas för att främja läroprocessen. Lärares huvudsakliga uppgift, det vill säga att följa och stödja eleverna i sin kunskapsutveckling är densamma, men utbildningsformen ställer andra krav på planering, organisering, teknisk kompetens, handledning och lärartillgänglighet. (Skolinspektionen, 2015).

2.1 Nätbaserad utbildning

Inom den kommunala vuxenutbildningen används begreppet nätbaserad utbildning, men i tidigare forskning, som huvudsakligen utgår från högskole- och universitetsstudier

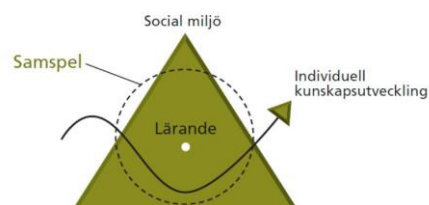
talar man istället om distansutbildning. Ett kännetecken för distansutbildning är enligt Amhag (2010) att denna sker på Internet i ett kollektivt, kulturellt och tekniskt sammanhang. Utbildningen bedrivs vanligtvis genom att läraren och de studerande är geografiskt åtskilda. Studenter och lärare har olika erfarenhet av det geografiska avståndet och det ställer krav på en omväxlande pedagogik och teknik. Dialogen kan både vara synkron och asynkron. En synkron dialog sker i samma tid, exempelvis vid chatt och en asynkron dialog sker i olika tid och rum, exempelvis i nätbaserade diskussionsforum, mejl och sms.

Begreppet nätbaserad utbildning är mångfacetterat, eftersom även reguljär utbildning bedrivs mer eller mindre i en digital kontext. Ett sådant exempel är att både nätbaserade och reguljära kurser använder en digital lärplattform. Detta gör således att även reguljära utbildningar till viss del är nätbaserade och skiljelinjerna är inte alltid uppenbara. Men för att möjliggöra tydlighet i begreppen kommer nätbaserad utbildning fortsättningsvis användas som utbildning inom de kurser som i antagningen klassats som nätbaserade, till skillnad från reguljär kurs som huvudsakligen bedrivs i ett fysiskt möte. (Amhag, 2010)

2.2 Tillgänglig utbildning

Tillgänglighet är ett komplext och dynamiskt begrepp som får olika betydelse beroende på situationen. Schenker (2007) skriver i sin avhandling om tillgänglig högre utbildning och definierar tillgänglighet som att en student examineras som godkänd på en kurs/utbildning. Detta innebär att studenten fullföljer studierna, håller studietakten och blir godkänd utan att kraven sänks. I en rapport om att undervisa tillgängligt skriver Henriksson (2003) att varje individ skall få ett värdigt bemötande och själv få bestämma över sitt liv. De personer som i sin yrkesroll möter studenter med funktionsnedsättning behöver därför medvetandegöras och kompetensutvecklas inom området. Utöver detta krävs en dialog med den enskilda studenten, eftersom varje individ med funktionsnedsättning har specifika behov och vanligtvis är studenten expert på funktionsnedsättningen.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015) har gett ut information om hur lärmiljön kan göras tillgänglig för vuxna med funktionsnedsättning. Tillgänglighet handlar om att undanröja hinder i den fysiska miljön, i kommunikation, information, pedagogik

Figur 1: Tillgänglighetsmodellen enligt SPSM

samt i den studiesociala miljön. Detta kan uppnås både genom generella åtgärder och genom individuellt anpassat stöd. *Fysisk tillgänglighet* avser både inom- och utomhusmiljöer, där eleverna ska kunna ta sig fram till den plats där utbildningen bedrivs och ha möjlighet att orientera sig utan bekymmer. *Pedagogisk tillgänglighet* innebär att de som arbetar inom skolan skall ha kunskap om adekvat pedagogiskt stöd. En ökad tillgänglighet nås genom att pedagogen har genomtänka strategier och vid behov nyttjar alternativa verktyg och anpassade läromedel. *Social tillgänglighet* handlar om att eleven skall delta i samspel och kommunikation med både lärare och andra elever. Samtliga elever måste kunna vara delaktiga i grupparbeten, undervisning och pedagogisk handledning. När den fysiska, pedagogiska och sociala tillgängligheten samspelar med utgångspunkt i den studerandes behov är lärmiljön tillgänglig.

Schenkens definition av tillgänglighet som synonymt med godkänt betyg är inte hållbar, eftersom en student kan välja att avsluta sina studier av privata skäl även om kursen varit tillgänglig. Omvänt kan en student få godkänt betyg trots att kursen har varit otillgänglig, men det har säkerligen inneburit en ökad arbetsbörda för den studerande. Henriksson gör ingen egentlig definition av tillgänglighet, men i beskrivningen kan man skönja två kriterier för tillgänglighet, nämligen personal som är kompetent i bemötandet av studenter med funktionsnedsättning samt personal som för en dialog med studenten för att identifiera dennas behov. Detta är två exempel på viktiga förhållningssätt i arbetet med tillgänglighet, men det är ingen egentlig definition av begreppet. När tillgänglighet används i det kommande görs detta utifrån Specialpedagogiska skolmyndighetens tillgänglighetsmodell. Som komplement till denna definition skall framhållas att Skolverket (2014) skriver att ”stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen är olika sätt att göra undervisningen mer tillgänglig.” Därmed betraktas inte begreppet tillgänglighet i denna studie som något svart eller vitt, utan snarare en glidande skala, där extra anpassningar kan bidra till att öka tillgängligheten.

2.3 Extra anpassningar

Skolverket (2015) skriver att i kommunal vuxenutbildning gäller föreskrifterna om extra anpassningar, men reglerna om särskilt stöd är inte avsedda för vuxenutbildningen. Målet är att vuxna ska ges stöd och stimulans i sitt lärande och utbildningen skall utgå från individens behov och förutsättningar. Enligt Skolverket finns det inga definitioner

av extra anpassningar och särskilt stöd. Det finns flera olika anledningar till varför en elev kan vara i behov av extra anpassningar alternativt särskilt stöd. Vissa elever är i behov av stöd under en kortare tid när de stöter på svårigheter och andra elever är i behov av kontinuerligt stöd på grund av exempelvis sjukdom, sociala förhållanden eller funktionsnedsättning. I Skollagen (2010) framgår att om en elev riskerar att inte nå kunskapskraven ska eleven omedelbart ges stöd inom den ordinarie undervisningen genom extra anpassningar. Skolverket (2015) gör gällande att extra anpassningar är en stödinsats i form av en mindre åtgärd som vanligtvis genomförs av lärare och övrig skolpersonal. Det krävs inget formellt beslut för att genomföra extra anpassningar. Om en elev riskerar att inte utvecklas i riktning mot läroplanens kunskapsmål alternativt mot att nå kunskapskraven skall extra anpassningar genomföras så fort som möjligt. I Skollagen (2010) kan man läsa att särskilt stöd, som inte gäller för kommunal vuxenutbildning, får ges istället för undervisning alternativt som komplement till undervisning. Särskilt stöd ges om eleven inte når kunskapskraven trots extra anpassningar eller om det finns andra orsaker till att extra anpassningar är otillräckliga. Behovet av särskilt stöd ska utredas och om eleven är i behov av detta ska särskilt stöd ges. Exempel på särskilt stöd är enligt Skolverket (2015) enskild undervisning alternativt undervisning i särskild undervisningsgrupp, anpassad studiegång och elevassistent.

Med begreppet extra anpassningar åsyftas fortsättningsvis stöd inom den ordinarie undervisningen, det vill säga en mindre åtgärd som vanligtvis genomförs av lärare och övrig skolpersonal. Utgångspunkten är att extra anpassningar är ett sätt att öka tillgängligheten i utbildningen oavsett om denna är reguljär eller nätbaserad.

2.3.1 Att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar

Skolverket (2014) gör en beskrivning av uppmärksammande och identifiering av extra anpassningar. De menar att läraren behöver förstå vad det beror på att eleven har svårigheter i skolsituationen för att kunna göra en bedömning av elevens behov och därmed ta ställning till vilka extra anpassningar som är så bra som möjligt för eleven. Detta kan ske på olika sätt bland annat beroende på vilka kunskapskrav alternativt kurser som berörs samt antalet involverade lärare. Det är av stor vikt att skolan har rutiner för att skyndsamt uppmärksamma om en elev är i behov av särskilt stöd i korta kurser, exempelvis inom gymnasieskolan då kursen kan avslutas efter en termin.

Inledningsvis kan läraren utgå från en helhetsbedömning om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven. Efter detta är det rimligt att analysera i vilken grad undervisningen är utformad och anpassad så att eleven har möjlighet att utvecklas optimalt. Dessutom bör det klargöras om kunskapskraven konkretiserats så att eleven förstår lärarens bedömning. Detta är ett led i att förstå vad som fungerar och vad som behöver förbättras. Men det är inte enbart lärarnas bild som skall skildras, utan även elevens åsikter om undervisningen skall vägas in. Avslutningsvis gör involverade lärare, ibland i samarbete med elevhälsa, en bedömning av vilka extra anpassningar som krävs. Specialläraren och specialpedagogen ska ha kunskap om olika extra anpassningar som kan bidra till att undervisningen blir mer tillgänglig för eleverna. I samarbete med lärarna kan man resonera sig fram till vilka extra anpassningar som är fördelaktiga för elevens lärande.

2.3.2 Olika former av extra anpassningar

Att ge stöd i form av extra anpassningar är enligt Skolverket (2014) ett sätt att öka tillgängligheten i undervisningen. Skolverket anger följande exempel på extra anpassningar:

- Hjälpa med planering och strukturering av studier.
- Hjälpa att förstå texter.
- Hjälpa att få ämnesområdena förklarade på ett annat sätt.
- Färdighetsträning inom den vanliga undervisningen, exempelvis lästräning.
- Enstaka specialpedagogiska insatser under en begränsad tid, exempelvis två månader.
- Tillgång till speciella läromedel, utrustning i form av hjälpmedel samt digital teknik med anpassade programvaror. (Skolverket, 2014).

2.3.3 Dokumentation av extra anpassningar

Skolverket (2014) informerar om att Skollagen ej ställer krav på att ett formellt beslut om extra anpassningar skall fattas. Det finns inte heller något krav på dokumentation av extra anpassningar inom gymnasieskolan. Trots detta kan det finnas fördelar med dokumentation, eftersom den stimulerar skolans arbete med uppföljning av studentens kunskap. En kort och enkel dokumentation kan bidra till att man minns vad man har

bestämt och hur det ska utvärderas, vilket i sin tur kan ligga till grund för att man ska kunna arbeta vidare på ett adekvat sätt.

2.3.4 Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar

Lärare och övrig personal skall enligt Skolverket (2015) följa upp de extra anpassningarnas effektivitet. Om en elev inte utvecklas mot kunskapskraven trots extra anpassning skall anpassningarna öka och i högre grad tillgodose elevens behov. Denna ökning benämns av Skolverket (2014) som intensifiering av extra anpassningar, vilket sker då tidigare stödinsatser ändras och anpassas i högre grad efter elevens behov. Ett exempel på intensifiering är att omfattningen och takten i stödinsatsen ökar. Utöver att insatserna förstärks görs tätare uppföljningar för att synliggöra anpassningarnas resultat. Om det visar sig att stödinsatsen likväl inte är tillräcklig skall lärare och övrig skolpersonal göra en anmälan till rektorn av elevens behov av särskilt stöd. I vissa fall ges dock särskilt stöd utan att föregås av extra anpassningar.

2.4 Syfte

I examensordningen för specialläraren och specialpedagogen (2011) kan man läsa att dessa skall medverka till att avlägsna hinder och svårigheter i olika lärmiljöer. Eftersom den nätbaserade utbildningen i likhet med alla andra utbildningsformer skall vara anpassad och tillgänglig för samtliga har specialläraren och specialpedagogen i uppdrag att avlägsna hinder och svårigheter även i denna kontext. Syftet med studien är att bidra med ökad kunskap om hur de som har koppling till undervisning kan möta och stödja eleven för att eftersträva ökad tillgänglighet i nätbaserade kurser.

2.5 Problemprecisering

För att nå syftet är studiens empiriska del uppdelad i två delar. Den första delen är kartläggning av tillgänglighet vid nätbaserade kurser utifrån ett elevperspektiv. Med utgångspunkt i kartläggningens resultat genomförs den andra delen, nämligen en intervjustudie vars resultat ger svaret på följande forskningsfråga:

- Hur beskriver lärare, studie- och yrkesvägledare, kurator och specialpedagog arbetet med tillgänglighet med särskilt fokus på nätbaserade kurser?
- Vilka utvecklingsmöjligheter finns?

3. Forskningsfält

Den här studien ska förstås inom ramen för forskning om inkludering. Nilholm (2008) menar att kärnan i begreppet inkludering är att skolan skall utformas med utgångspunkt i den naturliga variation som finns bland eleverna istället för att elever som avviker ska integreras i strukturer som ej är anpassade efter dem. Dyson (2014) skriver att det är bekymmersamt att forskningen till stor del går ut på att prata om principen om inkludering och mindre om metoder för att lyckas med denna.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Den sociokulturella teorin används mot bakgrund av att det är den grund som styrdokumentet vilar på. Dessutom är teorin ett stöd för att förstå den sociala kontextens betydelse för handikapp, funktionsnedsättning och funktionshinder samt kompensation av svårigheter.

3.1.1 Styrdokumentet

Det sociokulturella perspektivet genomsyrar styrdokumentet, vilket kan exemplifieras med att man kan läsa i SKOLFS (2011) att lärarens arbete skall organiseras och genomföras så att eleven utvecklas efter de egna förutsättningarna, men samtidigt ges stimulans att använda och utveckla sin totala förmåga. I värdegrunden framkommer att det är elevens villkor som skall styra och att undervisningen skall anpassas till de förutsättningar och behov som respektive elev har. Även språkets roll för lärande framhålls i styrdokumentet, då läraren skall organisera och genomföra arbetet så att eleven bygger upp det svenska språket i många skolämnen och får stöd i språk- och kommunikationsutvecklingen. Den teoretiska förankring som styrdokumentet vilar på kan spåras till Vygotskij (2010) som menar att tänkandet och språket hänger nära samman, men att det inte är identiskt. Förutsättningen för att språket och tänkandet skall utvecklas är social kommunikation.

Det finns ett gediget urval av pedagogisk litteratur som utgår från ett sociokulturellt perspektiv. Sådana exempel är Olivestam och Ott (2010), som ser språket som redskapet för lärandet som sker i interaktion med andra människor samt Säljö (2014) som menar att utveckling är sociokulturellt producerad och bygger på kommunikativa kontexter. Även inom nätbaserad undervisning förekommer

motsvarande teori, då Amhag (2010) framhåller att meningsfullt lärande utvecklas genom att kollektivet för en dialog och samarbetar.

3.1.2 Handikapp, funktionsnedsättning och funktionshinder

I äldre teoribildning är begreppet handikapp vanligt förekommande, men terminologin har under senare tid kommit att förändras. Handikapp definieras i SAOL som fysiskt eller psykiskt funktionshinder. Det är dock viktigt att poängtera att Socialstyrelsen (u.å.) avråder från användning av begreppet handikapp. Eftersom det tidigare rådde begreppsförvirring kring funktionsnedsättning och funktionshinder samt att begreppet handikapp blev alltmer sällsynt genomförde Terminologirådet år 2007 en revision av begreppen. Konsekvensen av revisionen innebär att begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder inte används synonymt och begreppet handikapp utesluts. Funktionsnedsättning definieras som nedsättning av fysisk, psykisk alternativt intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning är en skada som antingen kan vara medfödd eller förvärvad. Funktionsnedsättningen, det vill säga skadan eller sjukdomen kan vara permanent eller tillfällig. Funktionshinder definieras som en funktionsnedsättning som begränsar en individ i förhållande till omgivningen. Begränsningen kan innebära att individen har svårt att klara sig på egen hand i vardagen, men även stöter på hinder för att medverka i arbetsliv, sociala relationer, fritids- och kulturaktiviteter, utbildning samt demokratiska sammanhang. Oavsett hur begränsningen ger sig uttryck är den gemensamma nämnaren att det råder en bristande tillgänglighet i omgivningen.

Schenker använder den äldre terminologin och hänvisar till Vygotskij som menar att miljön har en betydande roll för uppkomsten av ett handikapp. Det är alltså inte det reella handikappet som är problemet, utan sociala kontexter som gör handikappet till något onormalt. Handikapp delas i två grupper, nämligen primära och sekundära handikapp. Vid ett primärt handikapp fungerar inte en naturlig process såsom syn, hörsel, rörelse etcetera. Läs- och skrivsvårigheter betraktas inte som en skadad naturlig process, utan som inlärningssvårigheter som uppkommit och blivit befast i den sociala miljön. Detta är intressant att notera eftersom det skiljer sig från västvärlden som beskriver att inlärningssvårigheter beror på en brist eller skada i hjärnan. Ett sekundärt handikapp innebär att det är de sociala konsekvenserna som skapar ett handikapp. Om det sekundära handikappet inte behandlas kan det primära handikappet bli värre.

Följden av detta är att man bör utgå från vilka förmågor individen har för att kompensera det primära handikappet. Schenker (2007) menar att sekundära handikapp kan liknas vid det som idag benämns som handikapp, medan primära handikapp påminner om det som idag definieras som funktionshinder.

Detta innebär med aktuell terminologi att primära handikapp kan liknas vid funktionsnedsättning och sekundära handikapp är jämförbara med funktionshinder. Kontentan av begreppen är att funktionsnedsättning är något individen har till skillnad från funktionshinder som uppkommer i en social kontext.

3.1.3 Kompensation av svårigheter

Enligt Schenker (2007) måste studenter som stöter på svårigheter i skolsituationen kompensera svårigheterna. Exempel på kompensation är exempelvis att studenten nyttjar digitala verktyg, får stöd av andra individer alternativt har en väl fungerande studieteknik. Ur ett sociokulturellt perspektiv innebär detta att studenter som har svårt att klara studierna är perifera studenter som inte kan tillägna sig de resurser som finns i miljön. Omvänt innebär detta att studenter som fullföljer sina studier deltar aktivt, förstår förväntningarna i skolsituationen och kan tillgodogöra sig adekvata kunskaper. Det är inte studenterna som skall kompensera för sina svårigheter utifrån befintliga resurser såsom digitala verktyg eller pedagogiskt stöd i skolmiljön, utan det kan likväl vara skolkulturen som är oförmögen att möta studenter med skiftande behov. Skolan gestaltar sig på olika sätt beroende på dess studenter. Om antalet aktiva studenter med skiftande bakgrund ökar innebär detta således att skolan blir mer tillgänglig för fler studenter. (Schenker, 2007).

Ur ett sociokulturellt perspektiv innebär detta således att ett antagande görs om att man kan ge stöd som ett led i en människas vidare utveckling och att denna utveckling är obegränsad under förutsättning att adekvat stöd ges.

3.2 Kommunikationsteori

Skillnaden mellan förmedling och interaktion samt begreppet dialogicitet förstås mot bakgrund av en kommunikationsteori. Avsnittet är separerat i dessa båda delar där en fördjupad bild ges under respektive rubrik

3.2.1 Förmedling alternativt interaktion

Kommunikation beskrivs av Larsson (2014) som den process som ligger till grund för människors förbindelse med varandra. Denna beskrivning är allmänt hållen, men vid en närmare granskning framkommer två skiljelinjer av begreppet kommunikation. Den första inriktningen innebär att kommunikation avser förmedling av signaler såsom budskap, attityder samt känslor mellan sändare och mottagare. Detta innebär att förhållandet betraktas som linjärt och mekaniskt. Den andra inriktningen innebär att kommunikation ses som en i olika hög grad gemensam aktivitet mellan deltagarna, det vill säga som en interaktion. Begreppet sändare och mottagare utesluts och ersätts av begreppet deltagare. Detta sätt att betrakta kommunikation ligger i linje med begreppets grekiska ursprung, eftersom *communicare* betyder att göra något gemensamt. Till skillnad från den första inriktningen som såg kontakten som linjär blir följden av denna tradition att förhållandet istället betraktas som cirkulärt eller spiralförmigt. Kommunikationen blir enligt detta synsätt en process där deltagarna gemensamt producerar och delar information för att finna ömsesidig insikt.

3.2.2 Dialogicitet

För att beskriva kommunikation hänvisar Amhag (2009) till Bakhtin som menar att språket är dialogiskt samt att yttrandet i grunden är kommunikation. Men betydelse skapas inte med hjälp av ord och inte heller från språket som system. Betydelse är istället relationen mellan egna och andras ord. Att tala är således synonymt med meningsskapande. Bakhtin använder begreppet dialogicitet för att beskriva dialogens betydelse och möjlighet. Betydelse uppstår i möjligheten mellan olika uppfattningar och tonlägen. Samtalet är kontinuerligt och sker både explicit med andra och implicit inom människan. För att beskriva dialogens helhet hänvisar Amhag (2009) till Rommetveit och Holquist som menar att kommunikation och kognition är utbyte av kunskap, språk och kommunikation i samarbete med andra människor. Dialogen kan exempelvis bestå av reella samtal, skriven text, nätbaserad kommunikation samt nyttjandet av medierande verktyg. En genuin dialogsituation kännetecknas av självtillit samt tillit och respekt mellan deltagarna. Amhag (2009) drar slutsatsen att språket därmed ger stöd åt, organiserar och gynnar socialt, kommunikativt agerande och individers tänkande i samverkan med andra människor. Termen meningspotential används av Amhag (2009) för att beskriva det som Norén och Linell benämner betydelsepotential. Innebörden i

dessa termer är att meningen alternativt betydelsen betonas, så att kommunikationssituationer skall betraktas som situationer där människor menar något och inte som abstrakta ord som betyder något. För att fördjupa resonemanget hänvisar Amhag (2009) till Rommetveit som använder två metaforer för att beskriva mänsklig kommunikation. Den första metaforen är kartan som kan liknas vid inre mentala representationer och den andra metaforen är spegeln som är jämförbar med meningspotentialer.

4. Metodologiska utgångspunkter

Syftet med studien var att bidra med ökad kunskap om hur de som har koppling till undervisning kan möta och stödja eleven för att eftersträva ökad tillgänglighet i nätbaserade kurser. Studien är en fallstudie av en kommunal vuxenutbildning. Undersökningen är av tvärsnittsdesign, vilket Sverke (2011) framhåller som en lämplig metod för att få en bild av hur verksamheten fungerar idag och inte syfta till att beskriva förändring över tid. En fallstudie är enligt Gunnesson (2011) en kvalitativ metod i första hand. Denna studie är primärt kvalitativ och bygger på en kartläggning av tillgänglighet ur ett elevperspektiv och med huvudsaklig tyngdpunkt på en intervjustudie. Fallstudier används framförallt för att skapa djupare förståelse för komplexa situationer med syfte att öka förståelsen för processer eller för att ge uppslag till vidare forskning. Det fallstudier inte alltid ger är information om kausalitet. Fallstudier innehåller ofta i sin tur olika metoder, vissa delar kan vara kvalitativa och vissa kvantitativa. En distinktion görs av en fallstudie, som till skillnad från en huvudsakligen kvantitativ studie, är teorigenererande snarare än teoritestande.

4.1 Kvalitativa data

En undersökning som huvudsakligen grundar sig på kvalitativa data, innehåller även kvantitativa data. Bjereld m.fl. (2015) menar att det inte finns någon absolut skiljelinje mellan kvalitativ och kvantitativ forskning och få forskningsprojekt är så pass enkla att de kan delas upp i det ena eller det andra. Den kvalitativa forskningen har således ofta kvantitativa inslag och vice versa. Även Creswell (2014) menar att en metod inte kan benämnas med tydliga skiljelinjer mellan att vara kvalitativ eller kvantitativ, utan fokus bör istället vara kännetecknen för metoden. För att en metod ska vara kvalitativ finns det ett flertal kriterier som bör vara uppfyllda. Sådana exempel är att forskaren ska vara en central del av forskningen, att olika källor för data används och att undersökningen är utförd på plats istället för i laborationer. Vidare kännetecknas den kvalitativa forskningen av att den är induktiv snarare än deduktiv och att den är dynamisk såtillvida att frågor och fokus tillåts skifta under pågående forskning. Ytterligare kriterier är att den är reflexiv eftersom forskaren tar hänsyn till och diskuterar sin egen påverkan samt att den är holistisk eftersom den syftar till att få en helhetsbild.

Beskrivningarna av kvalitativa data stämmer överens med genomförd studie som grundar sig på kvalitativa data, men även innehåller kvantitativa data. Inslag av kvantitativa data förekommer framförallt i kartläggningen.

4.2 Val av metod

Två olika metoder har använts. En enkät lades ut i ett kursrum till samtliga 352 elever på en kommunal vuxenutbildnings nätbaserade kurser. Därefter genomfördes fokusgruppintervjuer. Fyra lärare intervjuades vid ett tillfälle och två vägledare samt kurator och specialpedagog intervjuades vid ett annat tillfälle.

4.2.1 Enkät

Enligt Dahmström (2014) är det vanligt att man väljer att göra en beskrivande undersökning bland grupper, exempelvis skolklasser. Detta är fördelaktigt eftersom många personer kan undersökas billigt och snabbt. I takt med att användningen av internet har ökat har webbenkäter blivit allt vanligare och svaren kommer ofta in fortare än vid en postad enkät. Bryman (2013) lyfter ett varningens finger och förklarar att det finns risker med enkäter. Ett sådant exempel är att det finns risk för ett stort bortfall och detta medför att resultaten kan bli skeva. Bortfallet kan dock minska genom att man skickar en påminnelse, men även genom att enkäten är kort och innehåller så få öppna frågor som möjligt.

I föreliggande fall har enkätens frågor medvetet begränsats mot bakgrund av denna aspekt och efter två veckor skickades en påminnelse om enkäten, vilket ledde till en ökad andel svar. Dessutom begränsades antalet öppna frågor, vilket innebar att enkäten utformades med endast ett fält för fri text.

4.2.2 Fokusgruppintervju

Enligt Trost (2001) är en studie baserad på kvalitativa data önskvärd om undersökningen strävar efter att få en fördjupad förståelse eller att se samband. Kvale och Brinkmann (2013) framhåller att intresset för den kvalitativa intervjun har ökat inom samhällsvetenskaperna och denna har blivit en självständig forskningsmetod. Bell (2011) resonerar om fördelar och nackdelar med intervjuer. Ett exempel på en fördel är att det är en flexibel forskningsmetod, eftersom det är möjligt att ställa följdfrågor, vilket leder till att svaren kan utvecklas och fördjupas. Å andra sidan kan ett exempel på

nackdel med intervjuer vara är att de är tidskrävande, vilket medför att ett begränsat antal genomförs. Med tidsaspekten i åtanke valdes metoden att intervjua flera personer samtidigt, det vill säga fokusgrupper. På så sätt kunde flera röster ges utrymme och deltagarna kunde dessutom komplettera varandras beskrivningar.

Fokusgruppmetoden innebär enligt Bryman (2013) att flera personer intervjuas samtidigt med utgångspunkt i en frågeställning eller ett tema. Fokus är vanligtvis ett tema eller ett ämnesområde som fördjupas. Vid en fokusgruppintervju är syftet att ta del av hur gruppmedlemmarna diskuterar en fråga och individperspektivet är därmed underordnat. I en traditionell intervju där fråga och svar växelverkar är risken att innehållet blir förutsägbart, men i fokusgruppen kan deltagarna föra resonemang om varandras synsätt. Genom diskussionen kan svaren förändras då de ses ur olika personers perspektiv. Fokusgruppintervju är med andra ord en lämplig metod när man vill få fram många tankar och idéer i en specifik fråga. Genom det förhållandevis ostrukturerade sättet att intervjua och genom att lämna en viss del av kontrollen till deltagarna ges de tillfälle att lägga särskild vikt vid den frågeställning de anser vara betydelsefull. Detta är fundamentalt i den kvalitativa forskningen som utgår från vilka uppfattningar människor har. Den traditionella intervjun kännetecknas inte av att den intervjuade utmanas och ifrågasätts i sina resonemang, men i fokusgrupp ifrågasätter deltagarna ofta varandras åsikter och argumenterar för sitt resonemang. Följden av detta blir att beskrivningarna av vad deltagarna tycker och tänker blir mer realistiska, eftersom de blir tvungna att reflektera och eventuellt omvärdera sina uppfattningar. Trots att fokusgrupper har många möjligheter finns det även begränsningar med metoden. Ett exempel på detta är att man snabbt får stora datamängder som kan vara svåra att analysera. Det kan även vålla bekymmer att organisera en fokusgrupp. Flera personer skall stå upp vid en gemensam tidpunkt och risken är att någon eller ett par personer inte dyker upp och därför är det vanligt förekommande att man överrekryterar deltagare för att undvika att gruppen blir alltför liten. (Bryman, 2013).

4.3 Urval

Enkäten gjordes tillgänglig för samtliga 352 elever som läste nätbaserat på en kommunal vuxenutbildning vid tidpunkten för undersökningen. Sammanlagt undervisade 15 lärare på nätbaserade kurser och fyra av dem tillfrågades med utgångspunkt i att de undervisar i olika kurser. Utöver lärargruppen tillfrågades även de

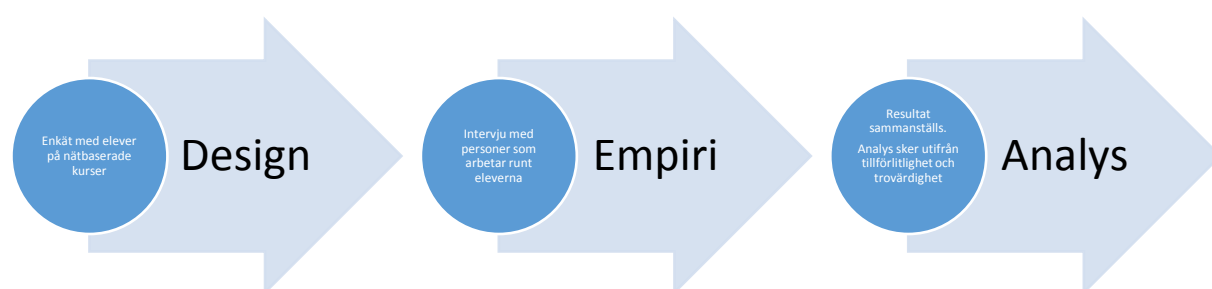
som ingår i den sektor som arbetar runt eleven på ett annat sätt. Samtliga fem tillfrågades, det vill säga tre studie- och yrkesvägledare, en kurator och en specialpedagog. Detta urval kan enligt Bryman (2013) anges som ett målinriktat urval, vilket innebär en strategi att skapa kongruens mellan forskningsfrågor och urval. Utgångspunkten är således att intervjua personer som är betydelsefulla för problemformuleringen.

4.3.1 Bortfall

Enkäten fick ett stort bortfall trots att påminnelse skickades efter två veckor. Det var endast 46 av 261 elever som svarade på enkäten. Även intervjuerna drabbades av bortfall. En av lärarna hade fått förhinder vid dagen för intervjun och en annan lärare ersatte hans plats på eget initiativ. Även i den andra fokusgruppen inträffade en förändring. Dagen då intervjun ägde rum var en av vägledarna sjukskriven och följaktligen bestod denna grupp i likhet med lärargruppen slutligen av fyra personer.

4.4 Genomförande

I föreliggande studie användes en variant av en av Gummesson (2011) tidigare beskriven metod. Den här varianten innehåller tre delar, nämligen design, empiri och analys. För att förtydliga arbetsgången har en modell över arbetsprocessen skapats, se figur 2.

Figur 2: Modell över arbetsprocessen

4.4.1 Första fasen - design

Att hitta respondenterna till enkäten blev möjligt genom att kontakt togs med den administrativa utvecklaren på skolan som kunde ta fram information om vilka elever som läste nätbaserat vid studiens genomförande. Via den digitala lärplattformen delgavs

enkäten till samtliga elever vid de nätbaserade kurserna. Enkäten skapades i Google och bestod av ett fåtal frågor med fokus på extra anpassningar. Ett missivbrev skrevs och lades i samma kursrum som enkäten. Missivbrevet utgör bilaga 1 och enkäten utgör bilaga 2.

Det finns mycket som man behöver ta ställning till vid utformandet av enkäter och den efterföljande databearbetningen. Stukát (2014) menar att enkätfrågorna är betydelsefulla och man bör lägga ner stor vikt vid utformandet av enkäter eftersom det kan vara mycket svårt att få in nya data om man upptäcker fel i efterhand. Frågornas karaktär kan även bidra till ett ökat bortfall. En annan viktig hänsyn är omfattningen på enkäten. Ju större och komplexare enkät desto större blir också i regel bortfallet.

Med detta i åtanke skapades en enkät som skulle kunna synliggöra elevernas bild av tillgängligheten utan att vara alltför omfattande. Enkätens omfattning handlar inte enbart om antalet frågor, utan omfattningen påverkas även av frågornas komplexitet. För att eftersträva en ökad svarsfrekvens bestod enkäten nästan uteslutande av kryssfrågor, men det fanns även en öppen fråga. I första fasen, design, skapades således en övergripande förståelse av elevernas bild av tillgängligheten i de nätbaserade kurserna.

4.4.2 Andra fasen - empiri

Lärarna, studie- och yrkesvägledarna, kuratorn och specialpedagogen söktes upp på sina arbetsrum och tillfrågades om deltagande i studien. I samband med förfrågan om medverkan i fokusgruppintervjun preciserades syftet muntligt och i direkt anslutning till intervjutillfället överlämnades missivbrevet tillsammans med intervjuguiden till samtliga respondenter. Missivbrevet utgör bilaga 3 och intervjuguiden utgör bilaga 4. Respondenterna gavs några minuter att läsa igenom dokumenten och ställa eventuella frågor innan intervjun inleddes.

Eftersom Skolverket (2014) skriver att ”stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen är olika sätt att göra undervisningen mer tillgänglig” utgjorde Skolverkets riktlinjer i arbetet med extra anpassningar grunden för de frågor som skapades. Respektive intervju pågick i en timme och spelades in på en mobiltelefon. Enligt Bell (2011) är det lämpligt att spela in en intervju, eftersom man kan ha fullt fokus på det som respondenten säger och säkerställa att anteckningarna blir korrekta. Repstad (2012) skriver att man skall sträva efter att genomföra en intervju på

ett sådant sätt att respondenten inte känner obehag eller att situationen blir konstlad. En viktig skillnad mellan ett vanligt samtal och en intervju är dock att i intervjun så bör man inte undvika frågeställningar som kanske annars skulle förkastats eftersom de kan upplevas som obehagliga. I sådana fall bör man som forskare försöka gå ännu djupare. Även Stukát (2014) lyfter fram vikten av att respondenten känner sig bekväm i situationen och att intervjun genomförs på en vardagsnära plats.

Fokusgruppintervjuerna genomfördes på olika platser. Intervjun med lärarna skedde i ett konferensrum där vi satt mittemot varandra och intervjun med studie- och yrkesvägledarna, kuratorn och specialpedagogen genomfördes i specialpedagogens arbetsrum och där satt vi i en soffgrupp med ett par fåtöljer. Alla som intervjuades verkade lite osäkra inledningsvis, men samtalen kom snabbt igång. Förmodligen underlättade det att samtliga känner varandra sedan tidigare, eftersom de är kollegor.

4.4.3 Tredje fasen – analys

Enkätsvaren sammanställdes med hjälp av databashantering i Excel. Statistiska uppgifter och nyckeltal studerades för att skapa en grund för frågorna i intervjuerna. Intervjuerna transkriberades för att underlätta studiet av dem. Som tidigare nämnts var bortfallet stort för enkäterna. Trots allt var dock deltagandet betydligt större än vad som i förväg förväntades. Troligen har många av de svaranden erfarenhet av de frågor som enkäten tog upp.

4.5 Bearbetning

Enkäten har bearbetats i flera steg. Först granskades svaren upprepade gånger för att få en överblick av resultatet. Sedan sammanställdes ett cirkeldiagram utifrån en av de övergripande frågorna och en annan fråga beskrevs i löpande text. Större delen av frågorna i enkäten handlade om specifika extra anpassningar och eleverna fick en fråga i taget om alternativa anpassningar. När enkäten skulle sammanställas innebar detta att det fanns ett diagram för varje anpassning samt ett diagram för elevernas bedömning av respektive anpassning. För att begränsa omfattningen och skapa tydlighet i resultatet sammanställdes alla frågor om extra anpassningar i ett diagram. Sedan formulerades elevernas bedömningar av hur den eventuella anpassningen fungerar i löpande text. Avslutningsvis sammanställdes svaren från fritextrutan där eleverna angav förslag på ytterligare extra anpassningar.

Intervjuerna har transkriberats och efter detta grupperades textmassorna utifrån tre områden för extra anpassningar, nämligen att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar, olika former av extra anpassningar samt uppföljning och utvärdering av extra anpassningar. Intervjuunderlaget var strukturerat med frågor inom dessa tre områden, men vid intervjun följde inte respondenterna frågorna kronologiskt, utan diskuterade fördjupat kring vissa frågor och återkopplade till tidigare diskussioner där de fann det angeläget. Utgångspunkten var att finna flera konkreta exempel i respondenternas diskussioner samt att belysa hur de resonerade genom citat. Resultatet har analyserats med utgångspunkt i Skolverkets tre områden för arbetet med extra anpassningar. Avslutningsvis har resultatet tolkats utifrån den sociokulturella teorin och kommunikationsteorin.

4.6 Etiska överväganden

I samband med förarbete, genomförande och efterarbete av empirin är det av största vikt att tillämpa ett etiskt förhållningssätt. I det etiska förhållningssättet är utgångspunkten Vetenskapsrådets (u.å.) forskningsetiska principernas fyra huvudkrav och nedan synliggörs vad som har gjorts för att uppfylla kraven. Det första är *informationskravet*, vilket innebär att respondenten skall informeras om uppgiftens syfte. Samtliga respondenter fick av denna anledning ta del av ett till gruppen riktat missivbrev där det framgick varför undersökningen gjordes.

Därefter följer Vetenskapsrådets (u.å.) beskrivning av *samtyckeskravet*, det vill säga att respondenten själv har rätt att bestämma över sitt deltagande. Samtliga respondenter fick via missivbrev veta att det var frivilligt att delta och att det fanns möjlighet att avbryta om så önskas. Men graden av frivillighet kan problematiseras vad gäller fokusgruppintervjuerna, eftersom respondenterna kan ha upplevt det som svårt att neka till deltagande då det fanns en personlig relation till intervjuaren.

Det tredje etiska perspektivet är enligt Vetenskapsrådet (u.å.) *konfidentialitetskravet*, vilket innebär att data som kan identifiera respondenten inte redovisas. Detta gör att ingen information lämnas som kan härleda till den aktuella skolan och särskild hänsyn tas till att deltagarna i de båda fokusgrupperna är kollegor, men med olika befattning. Av denna anledning hänvisas i resultatdelen till lärarna, vägledarna och resursteamet för att ingen enskild person skall behöva ställas till svars inför kollegorna om sina synpunkter.

Avslutningsvis är Vetenskapsrådets (u.å.) etiska perspektiv *nyttjandekravet*, det vill säga att de uppgifter som finns gällande respondenterna endast får användas i forskningssammanhang. Även nyttjandekravet är beaktat eftersom uppgifterna endast används i denna studie och inspelningarna från fokusgruppintervjuerna raderas vid avslutad kurs.

5. Resultat

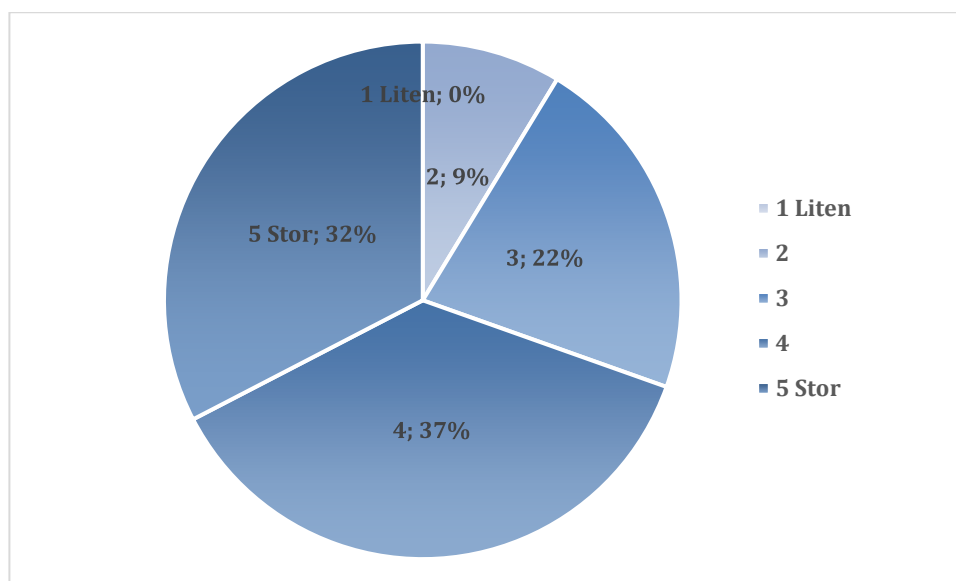
Syftet med studien är att bidra med ökad kunskap om hur de som har koppling till undervisning kan möta och stödja eleven för att eftersträva ökad tillgänglighet i nätbaserade kurser. Resultatet är uppdelat i två delar. Den första delen är en redovisning av den kartläggning som gjorts av tillgänglighet vid nätbaserade kurser utifrån ett elevperspektiv. Den andra delen är en redovisning av intervjustudien som grundar sig på kartläggningens resultat. De båda intervjuernas resultat analyseras parallellt utifrån en tematisk struktur.

5.1 Resultat av kartläggningen

Enkäten analyseras först utifrån de förvalda svarsalternativen och avslutningsvis redovisas elevernas förslag på vad som kan utvecklas.

5.1.1 Undervisningens anpassning

De elever som svarat är övervägande positiva till att de får ta del av undervisningen utifrån sina förutsättningar och behov. Cirka 70 procent av eleverna anser att de har möjlighet att ta del av undervisningen i stor (4 eller 5) utsträckning och endast cirka 10 procent menar att de i liten utsträckning får ta del av undervisningen utifrån sina förutsättningar och behov.

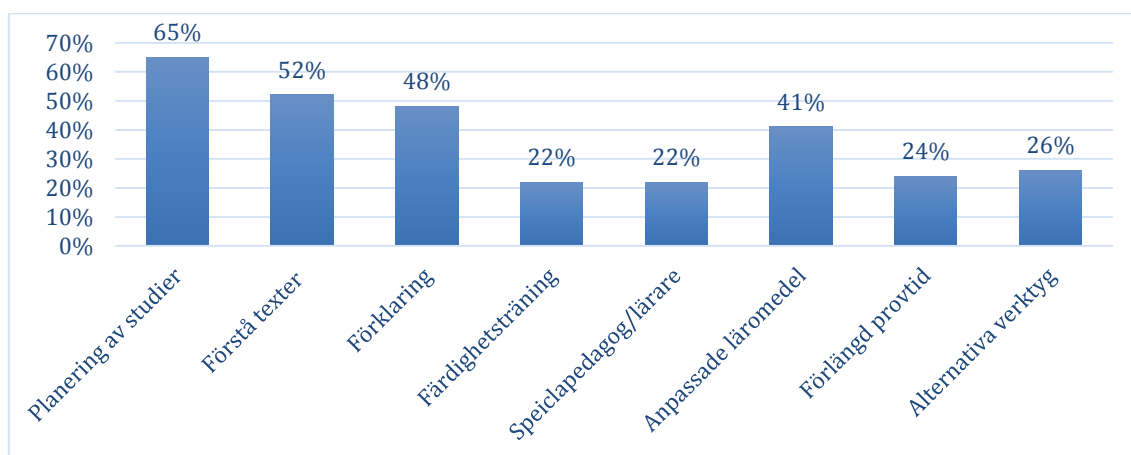
Figur 3: Möjlighet att ta del av undervisningen

5.1.2 Alternativa verktyg

Sammanlagt uppger cirka 25 procent av eleverna att de har erfarenhet av att använda alternativa verktyg, och de alternativa verktygen används endast i liten utsträckning. Det vanligaste alternativa verktyget är talbok/inläst läromedel, vilket används av cirka 20 procent av eleverna. Talsyntes nyttjas av cirka 10 procent av eleverna och Stava Rex/Spell Right används endast av 2 procent av eleverna.

5.1.3 Extra anpassningar

Mer än hälften av eleverna har fått stöd med planering av studier och hjälp med att förstå texter. Andra vanligt förekommande anpassningar är extra förklaring av ämnesinnehåll och anpassade läromedel. Däremot är inte alternativa verktyg, förlängd provtid, extra färdighetsträning och kontakt med specialpedagog eller speciallärare lika vanligt.

Figur 4: Förekomst av extra anpassningar

Planering av studier är en mycket uppskattad anpassning av dem som fått denna hjälp. Det är endast en av de tillfrågade eleverna som upplever att detta inte har fungerat. Hjälp med att förstå texter upplevs ganska olika av eleverna. Större delen är positiva, en del förhåller sig neutralt, men där förekommer även några som är negativa till hur hjälpen med att förstå texter har fungerat. Extra förklaring av ämnesinnehåll är en mycket uppskattad anpassning av dem som fått detta. Det är endast två av eleverna som upplever att detta inte har fungerat. Anpassade läromedel är mycket uppskattat av dem som använder det och ingen elev är riktigt missnöjd med hur det har fungerat. Alternativa verktyg som talbok och talsyntes är en anpassning som eleverna har mycket olika erfarenhet av. Nästan hälften av eleverna förhåller sig neutrala i frågan, en stor del

är positiva och några är tveksamma till anpassningen. Dock är ingen av dem som använt alternativa verktyg riktigt missnöjd. Förlängd provtid ter sig mycket olika för eleverna. Nästan hälften av dem förhåller sig neutrala och de andra tycker att det har fungerat utmärkt. De flesta eleverna förhåller sig neutrala till huruvida extra färdighetsträning har fungerat bra eller ej. Ett par elever tycker att det har fungerat mycket dåligt och ett fåtal tycker att det har fungerat mycket bra. Drygt hälften av eleverna är mycket nöjda med kontakten med specialpedagog eller speciallärare och en stor andel är neutrala i sina svar. Ett par elever anser inte att denna anpassning har fungerat.

5.1.4 Ytterligare förslag på extra anpassningar

Eleverna har gett några förslag på extra anpassningar som skulle göra det lättare för dem att klara sina studier. Följande förslag framkommer:

- Möjlighet att själv planera och lägga upp sin kurs som den passar.
- Ett tydligt kursupplägg med begripliga uppgifter. Eleven menar att lärarna skulle behöva lägga mer tid på att göra uppgifterna begripliga, eftersom det inte är tydligt vad som ska besvaras. Eleven jämför de nätbaserade kurserna på gymnasienivå med sina erfarenheter av högskolestudier och menar att akademiska studier är lättare, eftersom man fick kompendium med lärandemål och examinationer i samband med en lång kursintroduktion.
- Hjälp med att förstå uppgiften, eftersom det är svårt ibland. Det går inte att komma till lektionen när man jobbar på dagen och det känns dumt att komma till lektionen och vara den enda som inte har förstått.
- Att ha någon form av träffar, en genomgång, när man tycker att något är svårt att förstå.
- Förklaringar utöver dem som finns i läromedlet.
- Lite mer hjälp av läraren, eftersom det är svårt att klara kursen på egen hand. Läraren kan ge eleverna lite mer tid och träffa dem emellanåt för att förklara ämnet/uppgiften.
- Lärarledda lektioner och inte så mycket nätbaserat.
- En bra lärare som hjälper eleverna. En elev skriver att denna för närvarande har en bra lärare i sin nätbaserade kurs, men vid tidigare nätbaserade kurser har lärarna inte bidragit med så mycket hjälp. Eleven skriver att det fungerar bättre med lektioner i skolan.

5.2 Resultat av intervjustudien

Resultatet presenteras tematiskt så att innehållet står i centrum och belyses parallellt från båda fokusgruppintervjuerna. Studie- och yrkesvägledarna benämns som vägledarna och kuratorn bildar tillsammans med specialpedagogen ett resursteam, ett begrepp som används i resultatdelen. Intervjutranskriptionerna har bearbetats gemensamt och mönster har sökts. Utifrån dessa mönster har framställningsformen tillkommit.

5.2.1 Att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar

De mönster som blivit synliga i transkriptionerna presenteras i kronologisk ordning, det vill säga i vilket skede studentens behov av extra anpassningar kan uppmärksammas och identifieras. Det har framkommit flera sådana exempel.

Studieplanering

Det optimala är att eleven gör en studieplanering med vägledarna och i detta möte berättar vägledarna om nätbaserad kurs och stöd. Men tyvärr söker större delen av eleverna kurser på egen hand och därmed får de inte denna information. Avsaknad av studieplanering har i vissa fall lett till att eleven inte ens vet om att det är en nätbaserad kurs som denna har sökt. När eleven börjar studera görs ett utskick där denna uppmuntras ta kontakt med läraren. I utskicket ges ingen information om att skolan har kurator och specialpedagogisk kompetens, utan hänvisning görs till hemsidan där denna information finns tillsammans med övriga upplysningar om skolan.

Antagning

Vid antagning går vägledarna igenom ansökningarna och i de fall eleven uppger att denna är i behov av stöd skrivs ansökningshandlingen ut och överlämnas till resursteamet, det vill säga kurator, specialpedagog och speciallärare som tar kontakt med eleven. Om eleven kommer till vägledarna under kursens gång och uppger att denna har behov av stöd är förloppet likvärdigt. En blankett fylls i av vägledarna och ärendet överlämnas till resursteamet.

Lärarkontakt vid kursstart

Vid kursstart inbjuder lärarna till introduktion för att träffa eleverna och prata med dem och där får de chans att synliggöra sina behov, men deltagandet är ofta skralt. Ett annat exempel på att lärarna vill uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar är att de i samband med att eleverna skriver introduktionsuppgifter uppmuntrar dem att skriva om det är något som läraren bör veta för att kunna stötta studenten i sitt lärande. Men trots att eleverna får veta att det enbart är läraren som ska läsa så är det ytterst sällan de skriver något. Enligt resursteamet berättar eleverna inte om sina svårigheter eftersom de ser läraren som en auktoritet och inte vågar blotta sig. Vid kursstart uppmuntrar lärarna eleverna att höra av sig via mail, att komma till skolan samt att boka tid för handledning. Detta kräver ett initiativ från eleven och lärarna har en känsla av att en del elever söker nätbaserat för att de ej vill visa sina svårigheter och vill undvika att hamna i situationer som de varit i tidigare i skolan. Lärarna menar att det är viktigt att möta detta genom att skapa ett tillåtande klimat där studenterna ser att de inte är ensamma om sina svårigheter.

Kommunikationen vid bristande studieaktivitet

Eleverna har krav på studieaktivitet vilket innebär att de ska ha kontakt med läraren och lämna in uppgifter regelbundet. Både lärarna, studievägledarna och resursteamet ser studieaktiviteten som ett sätt att upptäcka att eleverna inte kommer vidare och fånga upp deras behov av extra anpassningar. Vid bristande studieaktivitet kontaktar läraren den berörda eleven och studievägledarna menar att det är stora individuella skillnader i hur lärarna hanterar detta. Vid bristande studieaktivitet bör inte läraren omedelbart lämna in en lapp om avbrott, utan jobba med eleven och fråga om denna behöver stöd på något sätt, exempelvis handledning eller stöd av resursteamet. Enligt resursteamet borde man ha en skrivelse där man kan berätta att det finns stöd och hjälp att tillgå istället för att enbart varna för avbrott:

De flesta har ungefär en gemensam skrivelse som de skickar hem vid första om man säger varningen innan vi får avbrottsbrevet. Det är att man säger du har inte hört av dig och lämnat in något de senaste 14 dagarna. Du har möjlighet att höra av dig fram till ett visst datum sedan är jag tyvärr tvungen att lämna det vidare för avbrott. Alltså där står ju inget erbjudande hos de flesta lärarna om stöd och hjälp. (Kurator).

Lärarna anser att det är betydelsefullt hur man kommunicerar med eleverna vid bristande studieaktivitet. En av lärarna gav som exempel att hon tidigare skrev att

eleven inte har lämnat in något och därmed riskerar att få ett avbrott från kursen.

Numera skriver hon annorlunda:

Du har inte hört av dig till mig på ett bra tag och du har inte lämnat något. Du har inte varit i kontakt eller meddelat mig, så jag undrar hur det står till egentligen. Har du för avsikt att fortsätta med kursen? (Lärare, svenska som andraspråk).

Förändringen i formulering från att vara varnande till att vara frågande har inneburit en ökad grad av återkoppling från eleverna, framförallt bland dem som läser nätbaserat. Ett sådant exempel är en student som berättade att hon befann sig i en djup personlig kris. Efter återkopplingen kunde hon tillsammans med läraren lägga upp den resterande delen av kursen, eftersom läraren visste att hon ville fortsätta. Men det förekommer även att studenterna svarar att det är för mycket och de väljer att hoppa av kursen.

Vikten av att omedelbart fråga elever som verkar ha det jobbigt

Lärarna upplever det som problematiskt att identifiera och uppmärksamma vilka svårigheter elever har när de läser nätbaserat, eftersom den huvudsakliga kommunikationen sker skriftligt och lärarna ser inte hur eleverna genomför uppgifterna. Även resursteamet bekräftar att dessa elevers svårigheter uppmärksammas i ett sent skede. De har endast mött ett fåtal elever som läser nätbaserat och de har fått kontakt med dem när de närmar sig slutet och har uppgifter att komplettera från större delen av kursen. Resursteamet betonar vikten av att lärare som anar att eleven har det jobbigt omgående frågar denna eftersom kurserna är korta. De menar att många lärare väntar med att prata med eleven för att se om denna själv säger något. Följande beskrivning ges:

Sen är det ju snabbt in och snabbt ut. Det är ju inte som på gymnasiet, där har vi tre år på oss att jobba med den här eleven. Nej, vi kanske har tre månader för att se till så att det här fungerar, så det gäller ju verkligen att ligga på då ju. Så en mer öppenhet, en mer dialog, våga fråga mer tror jag. Och inte vara så rädd och backa och tänka att jag väntar en vecka till. (Kurator).

Resursteamet har erfarenhet av att många elever som har svårigheter oftast vet vad som passar dem bäst. Genom att fråga kan man få fram mycket information och visa att man finns för att hjälpa eleven. Det är viktigt att vara medveten om att många av eleverna har haft det jobbigt i skolan tidigare och då är bemötandet särskilt viktigt.

Lärarnas studieavbrott kan leda till en extra stödinsats

En gång i veckan träffas kuratorn och en av vägledarna för att göra avbrott på de elever som lärarna lämnat in blanketter om. De gör inte enbart ett avbrott i datorsystemet utan diskuterar en del elever där det behöver göras en extra insats istället för ett omedelbart avbrott. Det kan handla om att resursteamet tidigare haft kontakt med eleven och vet att det föreligger omständigheter som gör att denna behöver stöd och samtal. I dessa fall gör resursteamet en extra insats och meddelar läraren att eleven kommer att gå kvar och att resursteamet är involverat.

5.2.2 Olika former av extra anpassningar

De mönster som blivit synliga i transkriptionerna har format rubrikerna i detta avsnitt och intervjuerna presenteras parallellt utifrån denna tematisering. Lärarna, vägledarna och resursteamet ger flera exempel på vilka olika former av extra anpassningar som finns, men de ger även förslag på önskvärda anpassningar som endast förekommer i ringa omfattning eller inte alls.

Handledning

Samtliga lärare beskriver handledning som ett betydelsefullt sätt för att kunna möta och stödja eleverna efter deras förutsättningar och behov. En av lärarna berättar att hon signalerar att hon gärna pratar med eleverna och hjälper dem, men att det tyvärr händer att de tvekar, vilket skulle kunna bero på tidigare skolerfarenheter. Lärarna menar att man kan lösa väldigt mycket om eleverna är beredda att ta emot hjälpen. Handledningen kan ske genom att eleverna kommer till skolan, men även via mejl, telefon och skype. Vägledarna och resursteamet vet inte om det finns någon rutin för handledning, men tror att de flesta lärarna erbjuder detta. De anser att handledning är viktigt för att eleverna ska ges tillfälle att diskutera innehållet och frågeställningarna med läraren. Vägledarna anser att det är önskvärt att handledning kan erbjudas på kvällstid eftersom många elever läser nätbaserat för att de har en annan sysselsättning på dagarna.

Stödtimmar och deltagande i reguljär kurs

I exempelvis ämnet matematik finns det stödtimmar och dit välkomnas både elever som läser reguljärt och nätbaserat. En av lärarna berättar att hans nätbaserade kurs finns även som reguljär kurs och hans elever hälsas hjärtligt välkomna dit om de har möjlighet.

Alternativa redovisningsformer och delmoment

En del lärare erbjuder eleverna att välja redovisningsformer. Ett sådant exempel är att de får välja om de vill redovisa muntligt eller skriftligt. En lärare förklarar att hon inte låter studenterna välja hur de vill redovisa eftersom hennes kurs är högskoleförberedande och då väger hon in vilken hjälp eleverna får i sin kommande utbildning. Hon lyfter problematiken att alla uppgifter inte kan göras muntligt och ger vetenskapligt skrivande som ett exempel på detta. En annan lärare tycker att skolan skulle behöva vara tydligare med att elever som har läs- och skrivsvårigheter har rätt att exempelvis göra saker muntligt och ha längre tid på sig. Hon möter elever som får kämpa med detta eftersom all personal på skolan inte vet att de är skyldiga att anpassa undervisningen för exempelvis studenter som har dyslexi. Utöver olika redovisningsformer kan undervisningen även anpassas genom att eleverna får dela upp större uppgifter i delmoment. Då kan de lämna in ett moment och få återkoppling innan de går vidare till nästa steg.

Lärandeverktyg

En av lärarna berättar att hon lägger in en flik i plattformen om vilka lärandeverktyg som finns och vilken hjälp som finns att tillgå. Lärarna skulle vilja känna sig trygga i hur de används, så att det inte blir konstigt och utpekande att eleverna använder dem. Men i dagsläget är lärarna tveksamma till om eleverna nyttjar detta stöd.

En enhetlig plattform

Plattformen måste vara stödjande, speciellt för elever som är i behov av tydlig struktur. En av lärarna betonade vikten av att plattformen bör vara så avskalad och enkel som möjligt eftersom den används i ett pedagogiskt syfte. Hon har vid något tillfälle haft elever som tyckt att plattformen har varit alltför rörig och då valde hon att använda First Class med dem eftersom där inte är bilder och annan information som stör tillgängligheten. Hon menar att det är svårt att föreställa sig hur elever med svårigheter upplever det när man som lärare inte fungerar likadant, men då får man lyssna och försöka sätta sig in i elevernas behov och anpassa efter det. Plattformen ser olika ut i de olika kurserna och lärarna använder olika begrepp för samma saker. Lärarna beskriver att detta är katastrofalt för exempelvis elever som har adhd. Att få en enhetlig plattform är något att arbeta vidare med, för även om varje lärare anser att denna är strukturerad,

så blir det mycket information och många flikar att klicka på för eleverna. Ett exempel på detta är inlämningsuppgifterna som en av lärarna beskriver enligt följande:

Har ni tittat någon gång i dem, mina uppgifter? Alltså en elev som klickar på det och så går de fyra kurser här inne och så får de alla uppgifterna. Alltså det är ju ett sammelsurium. Det är ju en blandning av alla uppgifter och vilka slutdatum man har och någon har dem i ett, två tre och någon har dem i bokstäver. (Lärare, religion).

Även vägledarna och resursteamet menar att det är en vinst om kurserna i plattformen är uppbyggd på samma sätt, det vill säga att det är en liknande struktur och samma rubriker.

Resursteamet involveras

Resursteamet finns tillgängligt både för elever som läser nätbaserade och reguljära kurser, men de tror inte att eleverna vet om att de skulle kunna få hjälp när de läser nätbaserat. Resursteamet menar att de måste träffa eleverna personligen om de ska kunna ge dem stöd eller ha samtal. Men om det handlar om att studenten exempelvis behöver inläst material kan detta ordnas utan ett fysiskt möte. Detta skiljer sig således från lärarna som anser att stöd inte nödvändigtvis behöver ske via ett fysiskt möte, utan även kan äga rum via mejl, telefon och Skype. En av lärarna beskriver att hon inte har samma kompetens som resursteamet och därför informerar hon eleverna om att denna kompetens finns på skolan och uppger att det är jätteduktiga människor som gärna vill hjälpa eleverna. En annan lärare lyfter problematiken att flera av lärarna upplever att det har varit vattentäta skott mellan lärarna och resursteamet. Det bristande samarbetet bidrar till att lärarna känner att de inte kan ta steget och ta hjälp med elever. Hon lyfter problematiken med att specialpedagogen huvudsakligen varit inriktad på elever med matematiksvårigheter och svårigheten att kuratorn inte får ge förhandsinformation om elever med speciella behov utan elevens medgivande. Hon har förståelse för att man inte kan få medgivande från alla, men önskar att resursteamet i så stor utsträckning som möjligt kan informera berörda lärare.

Ändring av kurs

Lärarna anser att nätbaserad undervisning inte är det mest optimala för alla elever, utan att reguljär kurs kan passa vissa elever bättre. De menar att det inte behöver vara ett nederlag, utan det är proffsigt att kunna förklara och motivera varför en kursform passa

bättre än en annan för en elev. Vägledarna bekräftar bilden och berättar att i vissa fall byter studenter från nätbaserad till reguljär kurs och vice versa. Vägledarna framhåller därför att det är önskvärt att samma lärare har den nätbaserade och den reguljära kursen. Ytterligare en ändring som kan ske är att vägledarna förlänger kursen och detta är ganska vanligt i de nätbaserade kurserna. Uppenbarligen har studenten haft för avsikt att läsa kursen i ett snabbare tempo, men är av någon anledning i behov av mer tid.

5.2.3 Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar

Lärarna är eniga om att det inte förekommer någon form av systematiskt arbete med uppföljning och utvärdering. Lärarna jobbar på sin kant och resursteamet på sin kant och sedan kopplas ingetdera till något annat arbete på skolan. Lärarnas svidande kritik riktar de både mot nätbaserade och reguljära kurser. En av lärarna tar upp att det pågående samtalet är första gången under hennes år på skolan som frågan överhuvudtaget har dryftats. Det enda som varit inom området är en föreläsning som aldrig har följts upp. Frågan om extra anpassningar har heller aldrig förekommit under något medarbetarsamtal. Lärarna kritiserar skolans uppföljning som helhet och en av lärarna säger att "Kvalitetsarbetet tycker jag personligen är en katastrof." Lärarna känner att de inte kan följa kvalitetsarbetet och därmed inte bedöma det. De beskriver att de gör sina utvärderingar i sina kurser, men att de saknar det allmänna, speciellt med tanke på att det händer mycket i organisationen. Lärarna menar att de försöker lösa så mycket som möjligt på egen hand, men att resursteamet finns som stöd när det inte går. Men de bedömer inte att det finns något helhetsgrepp om stödbehovet och en av lärarna förklarar att det kan skilja sig avsevärt mellan olika lärare i vilket skede de anser att resursteamet bör kontaktas.

Bilden bekräftas av vägledarna och resursteamet. De känner inte att de har ett helhetsgrepp om stödbehovet på skolan. Resursteamet får information från vägledarna i första hand och ibland från lärarna eller eleverna själva. Vägledarna och resursteamet träffas regelbundet och rektorerna är aldrig med, så de är övertygade om att rektorerna inte har grepp om stödbehovet. När vägledarna har överlämnat ett elevärende till resursteamet så utgår de från att resursteamet tar över. Men de tycker att det är viktigt att bli informerade om vad som händer med eleven för att kunna bemöta och uppmuntra denna vid ett eventuellt återbesök hos vägledaren.

5.3 Teoretisk tolkning av resultat

Syftet med studien är att bidra med ökad kunskap om hur de som har koppling till undervisning kan möta och stödja eleven för att eftersträva ökad tillgänglighet i nätbaserade kurser. Av denna anledning tolkas resultatet från enkäten och intervjuerna utifrån studiens frågeställningar om hur ökad tillgänglighet eftersträvas samt vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Tolkningen görs med stöd från teoretiska begrepp inom sociokulturell teori och kommunikationsteori.

5.3.1 Hur ökad tillgänglighet eftersträvas

Det första steget för att öka tillgängligheten är att de som arbetar runt eleven strävar efter att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar. Exempel på tillfällen då behoven kan framkomma är vid vägledarnas studieplanering, i elevens ansökningshandlingar och i lärarkontakten vid kursstart. Eleverna ges alltså flera tillfällen att berätta om sina svårigheter, men det kräver också att de vågar ta steget. Detta kan härledas till Amhags (2009) resonemang om att en genuin dialogsituation kännetecknas av självtillit samt tillit och respekt mellan deltagarna.

Vid bristande studieaktivitet kontaktar läraren den berörda eleven och en ökad grad av återkoppling från eleven kan nås om man övergår från att skriva varnande till att vara frågande. Amhag (2009) hänvisar till Bakhtin som använder begreppet dialogicitet för att beskriva dialogens betydelse och möjlighet. Betydelse uppstår i möjligheten mellan olika uppfattningar och tonlägen.

När lärare anar att elever har det jobbigt är det viktigt att de omgående frågar eleven och resursteamet har erfarenhet av att många elever som har svårigheter oftast vet vad som passar dem bäst. Genom att fråga kan man få fram mycket information och visa att man finns för att hjälpa eleven. Amhag (2009) använder termen meningspotential för kommunikationssituationen som skall betraktas som situationer där människor menar något och inte som abstrakta ord som betyder något.

Mötena för avbrott föranleder diskussioner om en del elever där det behöver göras en extra insats istället för ett omedelbart avbrott. Detta vittnar om att språket är dialogiskt. Amhag (2009) hänvisar till Rommetveit och Holquist som menar att kommunikation och kognition är utbyte av kunskap, språk och kommunikation i samarbete med andra människor. Språket ger med andra ord stöd åt, organiserar och

gynnar socialt, kommunikativt agerande och individers tänkande i samverkan med andra människor.

Det andra steget för att öka tillgängligheten är genomförande av extra anpassningar. Samtliga är eniga om att handledning är ett betydelsefullt sätt för att kunna möta och stödja eleverna efter deras förutsättningar och behov. Handledningen kan ske genom att eleverna kommer till skolan, men även via mejl, telefon och Skype. Enligt Amhag (2009) är inte dialog begränsad till att genomföras muntligt, utan den kan exempelvis bestå av reella samtal, skriven text, nätbaserad kommunikation samt nyttjandet av medierande verktyg.

Lärarna anser att handledning är viktigt för att eleverna ska ges tillfälle att diskutera innehållet och frågeställningarna. Som komplement erbjuds eleverna även stödtimmar och deltagande i reguljär kurs. Detta har en tydlig koppling till den teoretiska förankring som styrdokumentet vilar på. Vygotskij (2010) menar att tänkandet och språket hänger nära samman, men att det inte är identiskt. Förutsättningen för att språket och tänkandet skall utvecklas är social kommunikation. Resultatet gör gällande att mer än hälften av eleverna uppger att de har fått stöd med planering av studier, vilket är en mycket uppskattad anpassning. En annan vanligt förekommande och uppskattad anpassning är extra förklaring av ämnesinnehåll.

En av lärarna lägger in en flik i plattformen om vilka lärandeverktyg som finns och vilken hjälp som finns att tillgå. Detta vittnar om ett synsätt där funktionsnedsättningen ses i enlighet med Socialstyrelsens (u.å.) beskrivning som en nedsättning av fysisk, psykisk alternativt intellektuell funktionsförmåga och där denna blir ett funktionshinder när individen begränsas i förhållande till omgivningen.

När nätbaserad undervisning inte är det mest optimala, utan reguljär kurs passar bättre kan en ändring av kursen göras. Vägledarna framhåller att det är önskvärt att samma lärare har den nätbaserade och den reguljära kursen. Ytterligare en ändring som kan ske är att vägledarna förlänger kursen. Detta kan analyseras på två sätt. Antingen handlar det om att eleven av icke begränsande skäl väljer att byta kurs, eller så handlar det om att tillgängligheten har brustit. Om det senare är fallet handlar det om ett funktionshinder. Enligt Socialstyrelsen (u.å.) har det ingen betydelse hur begränsningen ger sig uttryck, utan den gemensamma nämnaren är att det råder en bristande tillgänglighet i omgivningen.

5.3.2 Utvecklingsmöjligheter för ökad tillgänglighet

Genom att fler elever möter vägledare för studieplanering istället för att söka kurser på egen hand skulle de kunna få information om vilket stöd som finns att tillgå. I utskicket vid antagning borde det finnas information om att skolan har kurator och specialpedagogisk kompetens.

En av lärarna beskriver vikten av att skapa ett tillåtande klimat så att eleverna vågar berätta för läraren om sina svårigheter. Schenker (2007) hänvisar till Vygotskij som skriver att miljön har en betydande roll för uppkomsten av ett handikapp. Det är alltså sociala kontexter som gör handikappet till något onormalt.

Vid bristande studieaktivitet bör inte läraren omedelbart lämna in en lapp om avbrott, utan jobba med eleven och fråga om denna behöver stöd på något sätt, exempelvis handledning eller stöd av resursteamet. Detta handlar i högsta grad om kommunikation, vilken kan beskrivas som förmedling alternativt interaktion. Detta synsätt innebär att lärarna ser kommunikation som interaktion snarare än som förmedling. Larsson (2007) menar att när kommunikation ses som interaktion är det en i olika hög grad gemensam aktivitet mellan deltagarna. Kommunikationen blir enligt detta synsätt en process där deltagarna gemensamt producerar och delar information för att finna ömsesidig insikt.

En lärare framhåller att skolan skulle behöva vara tydligare med att elever som har läs- och skrivsvårigheter har rätt att exempelvis göra saker muntligt och ha längre tid på sig. Hon möter elever som får kämpa med detta eftersom all personal på skolan inte vet att de är skyldiga att anpassa undervisningen för exempelvis studenter som har dyslexi. Detta ligger i linje med Schenkers (2007) resonemang om att man bör utgå från vilka förmågor individen har och kompensera för svårigheter.

Ytterligare ett sätt att kompensera för svårigheter är att eleverna använder sig av alternativa verktyg, men lärarna uppger att de är osäkra i nyttjandet av dessa och efterfrågar därför kompetensutveckling inom området. Lärarna är tveksamma till om eleverna använder verktygen, och bland de elever som har svarat uppger cirka 20 procent att de använder talbok/inläst läromedel, cirka 10 procent att de nyttjar talsyntes och 2 procent att de använder rättstavningsprogram. Lärarna menar att om de känner sig trygga i hur verktygen används, så är det inte konstigt och utpekande för eleverna att använda dem. Resonemanget överensstämmer med Schenkers (2007) hänvisning till Vygotskij som betonar att det är sociala kontexter som gör handikappet till något

onormalt. Kontentan av lärarnas resonemang blir följaktligen att genom en förändring av kontexten blir kompensation av svårigheten möjlig och därmed ökar tillgängligheten i undervisningen.

Vid fokusgruppintervjuerna framkommer det att en enhetlig plattform skulle vara fördelaktigt för eleverna. Lärarna menar att plattformen måste vara stödjande, speciellt för elever som är i behov av tydlig struktur. Plattformen ser olika ut i de olika kurserna och lärarna använder olika begrepp för samma saker. Vägledarna och resursteamet anser att det är en vinst om kurserna i plattformen är uppbyggd på samma sätt, det vill säga att det är en liknande struktur och samma rubriker. Ur ett sociokulturellt perspektiv innebär detta enligt Schenker (2007) att studenter som har svårt att klara studierna är perifera studenter som inte kan tillägna sig de resurser som finns i miljön. Det är inte studenterna som skall kompensera för sina svårigheter utifrån befintliga resurser såsom digitala verktyg eller pedagogiskt stöd i skolmiljön, utan det kan likväl vara skolkulturen som är oförmögen att möta studenter med skiftande behov.

Resursteamet finns tillgängligt både för elever som läser nätbaserade och reguljära kurser, men möter nästan uteslutande elever på reguljära kurser. Resursteamet menar att de måste träffa eleverna personligen om de ska kunna ge dem stöd eller ha samtal. Detta skiljer sig således från lärarna som anser att stöd inte nödvändigtvis behöver ske via ett fysiskt möte, utan även kan äga rum via mejl, telefon och skype. Lärarna har med andra ord en bild av kommunikation som överensstämmer med den beskrivning Amhag (2009) ger genom att hänvisa till Rommetveit och Holquist. De menar att kommunikation och kognition är utbyte av kunskap, språk och kommunikation i samarbete med andra människor samt att dialogen kan bestå av reella samtal, skriven text, nätbaserad kommunikation samt nyttjandet av medierande verktyg.

Lärarna, vägledarna och resursteamet är eniga om att det inte förekommer någon form av systematiskt arbete med uppföljning och utvärdering. Lärarna jobbar på sin kant och resursteamet på sin kant och sedan kopplas ingetdera till något annat arbete på skolan.

I båda fokusgruppintervjuerna framkommer att det inte finns något helhetsgrepp om stödbehovet. Vägledarna och resursteamet träffas regelbundet och rektorerna deltar aldrig. Detta går stick i stäv med Larssons (2014) definition av kommunikation som ses som interaktion där deltagarna gemensamt producerar och delar information för att finna ömsesidig insikt.

Elevernas förslag på ytterligare anpassningar bygger huvudsakligen på önskan om en tydlig struktur och möjlighet till kommunikation med läraren. Sådana exempel är att de efterfrågar ett tydligt kursupplägg, hjälp med att förstå uppgifter, möten med läraren, träffar med genomgångar, förklaringar och lärarledda lektioner. Det finns en tydlig sociokulturell prägel i elevernas önskemål om ytterligare anpassningar, vilket exempelvis återspeglas i Säljös (2014) resonemang om att utveckling är sociokulturellt producerad och bygger på kommunikativa kontexter.

6. Diskussion

Diskussionen består av flera delar. Inledningsvis förs en diskussion om metoden. Därefter följer en resultatdiskussion och i direkt anslutning till denna redovisas studiens slutsatser. Sedan förs ett resonemang om specialpedagogisk implementering och avslutningsvis ges några förslag till framtida forskning.

6.1 Metoddiskussion

Att genomföra enkäten för att få en bild av elevernas perspektiv gav en givande grund inför fokusgruppintervjuerna. Trots att fler elever än väntat besvarade enkäten var det ett stort bortfall, vilket gör att resultatet fått tolkas med försiktighet. Ett stort bortfall bedöms i detta fall vara av underordnad betydelse, eftersom enkäten inte är en statistisk undersökning, utan en möjlighet att få några elevers synpunkter. Många elever som studerar inom kommunal vuxenutbildning har svårigheter och därför är detta en målgrupp som är svår att undersöka. Att anonymt nå elever som har svårigheter att läsa och skriva är problematiskt, eftersom det finns en stor risk att de undviker enkäter. Ytterligare en aspekt som bör lyftas är att eleverna som deltagit i denna undersökning är en särdeles svår målgrupp att nå eftersom de studerar nätbaserat. I nätbaserade kurser har eleverna inte samma vardagliga och nära kommunikation med sina lärare, vilket skulle kunna bidra till att de inte är lika benägna att svara på frågor som i denna studie. Att de läser nätbaserat gör dessutom att det inte fanns möjlighet för mig personligen att möta dem och beskriva studiens syfte, vilket skulle kunna ha bidragit till en ökad benägenhet att svara på frågorna. Många elever som läser inom kommunal vuxenutbildningen har som tidigare nämnts dåliga erfarenheter av skolan i bagaget och detta är misslyckanden som de inte vill återuppleva. Troligtvis finns det elever som väljer att läsa nätbaserat för att undvika att hamna i traditionella skolsituationer som de har tidigare negativa erfarenheter av. Detta gör att den elevgrupp som deltagit i studien förmodligen har en omfattande sårbarhet till studier, vilket skulle kunna vara en förklaring till det stora bortfallet i enkäten.

Fokusgruppintervjuerna genomfördes med en grupp lärare och en grupp vägledare/resursteam. Ett alternativ hade varit att blanda yrkesgrupperna. Anledningen till att intervjuerna genomfördes med separata yrkesgrupper var bedömningen att frågan om tillgänglighet på nätbaserad utbildning inte tidigare diskuterats. Genom att frågan

diskuterades med personer som har liknande arbetsuppgifter antogs att detta skulle vara ett rimligt första steg i processen. Att genomföra en fokusgruppintervju med skolledningen hade varit ett mycket intressant komplement, men detta var inte genomförbart på grund av tidsbrist.

6.2 Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen lyfts slutsatserna i förhållande till forskningsöversikten. Resultatdiskussionen består av två delar som bygger på studiens frågeställningar, nämligen hur ökad tillgänglighet eftersträvas samt utvecklingsmöjligheter för ökad tillgänglighet.

6.2.1 Hur ökad tillgänglighet eftersträvas

Enligt Skolverket (2014) behöver läraren förstå vad det beror på att eleven har svårigheter i skolsituationen för att kunna göra en bedömning av elevens behov och därmed ta ställning till vilka extra anpassningar som är så bra som möjligt för eleven. Både lärarens och elevens bild skall ligga till grund för lärarens bedömning av vilka extra anpassningar som krävs. Specialläraren och specialpedagogen kan i samarbete med lärarna resonera sig fram till vilka extra anpassningar som är fördelaktiga för elevens lärande. Resultatet av undersökningen visar att eleverna ges flera möjligheter att synliggöra sina behov av extra anpassningar. Sådana exempel är när de studieplanerar med vägledarna, i ansökningshandlingarna, i lärarkontakten vid kursstart, genom förfrågan vid bristande studieaktivitet samt när lärare frågar elever som har det jobbigt. Samtliga exempel kräver dock att eleven väljer att ta steget och synliggöra sina behov av extra anpassningar. Huruvida de tar detta steg eller ej kan förmodligen härledas till tidigare skolerfarenheter samt vilket bemötande eleven förväntar sig att få när denna beskriver sin funktionsnedsättning. Enligt Henriksson (2003) skall varje individ få ett värdigt bemötande och själv få bestämma över sitt liv. Detta kräver en dialog med den enskilda studenten, eftersom varje individ med funktionsnedsättning har specifika behov och vanligtvis är studenten expert på funktionsnedsättningen.

Ökad tillgänglighet eftersträvas genom ett flertal olika anpassningar. En frekvent förekommande anpassning är handledning som erbjuds både i fysiska möten och digitalt. Enligt Amhag (2010) är ett kännetecken för distansutbildning att denna sker på nätet i ett kollektivt, kulturellt och tekniskt sammanhang. Utbildningen bedrivs

vanligtvis genom att läraren och de studerande är geografiskt åtskilda. Resultatet visar att eleverna erbjuds stödtimmar och deltagande i reguljär kurs. Dessa stödinsatser sker enbart i fysiska möten och alla elever som läser nätbaserat har inte möjlighet att delta i dessa fysiska träffar. För de elever som inte kan komma till skolan torde därför digital handledning kunna fylla motsvarande funktion.

Skolverket (2014) ger ett flertal exempel på olika former av extra anpassningar. Det kan handla om hjälp med planering och strukturering av studier, hjälp att förstå texter, hjälp att få ämnesområden förklarade på ett annat sätt, färdighetsträning inom den vanliga undervisningen, enstaka specialpedagogiska insatser under en begränsad tid, tillgång till speciella läromedel. När eleverna tillfrågades om de exempel Skolverket anger som extra anpassningar visade det sig att samtliga former av anpassningar förekom i olika hög grad. Resultatet visade även att det förekom ytterligare exempel på anpassningar, vilket kan exemplifieras med handledning som är ett etablerat begrepp på skolan.

6.2.2 Utvecklingsmöjligheter för ökad tillgänglighet

I resultatet blir det synligt att skolan skulle kunna utvecklas angående synliggörandet av att eleverna i sina studier har möjlighet till extra anpassningar. Sådana exempel är att eleverna kan få upplysning om detta i samband med sin studieplanering, att antagningsbrevet skulle kunna kompletteras med information om att skolan har kurator och specialpedagogisk kompetens samt att lärarna bör arbeta aktivt för att skapa ett tillåtande klimat så att eleverna vågar berätta om sina behov. Det är även viktigt att lärarna frågar om eleven behöver stöd på något sätt när denna ej är studieaktiv. Att en elev brister i studieaktivitet behöver inte nödvändigtvis bero på bristande intresse, utan kan även böttna i bristande tillgänglighet i utbildningen. Genom att läraren frågar eleven skapas en möjlighet att uppmärksamma bristande tillgänglighet. Enligt Skolverket (2015) skall vuxna ges stöd och stimulans i sitt lärande och utbildningen skall utgå från individens behov och förutsättningar. I resultatet framkommer även att skolan skulle kunna vara tydligare med vilka rättigheter elever har, exempelvis vid läs- och skrivsvårigheter. Men det handlar inte enbart om att synliggöra rättigheterna, utan även om att kunna undanröja de hinder som detta kan innebära. Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015) menar att tillgänglighet handlar om att undanröja hinder i den fysiska miljön, i kommunikation, information, pedagogik samt i den studiesociala

miljön. Ett led i att undanröja hinder skulle kunna vara den kompetensutveckling inom alternativa verktyg som lärarna efterfrågar. Enligt Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015) kan en ökad tillgänglighet nås genom att pedagogen har genomtänka strategier och vid behov nyttjar alternativa verktyg och anpassade läromedel. I resultatet blir det synligt att denna borde vara enhetlig och tydligt strukturerad för att öka tillgängligheten. En annan aspekt som skulle kunna utvecklas är samarbetet mellan resursteamet och lärarna. Resursteamet skulle i högre grad kunna stödja elever som läser nätbaserat. Lärarna jobbar på sin kant och resursteamet på sin kant och sedan kopplas ingetdera till något annat arbete på skolan. Avsaknaden av systematiskt arbete med uppföljning och utvärdering omfattar skolans arbete som helhet. Detta går stick i stäv med Skolverkets (2015) krav att lärare och övrig personal skall följa upp de extra anpassningarnas effektivitet. Troligtvis är denna brist på uppföljning den bakomliggande orsaken till att det inte finns något helhetsgrepp om stödbehovet på skolan.

Ur ett elevperspektiv ligger utvecklingsmöjligheterna främst inom struktur och lärartillgänglighet. Eleverna efterfrågar en tydlig struktur och möjlighet till kommunikation med läraren. De saknar ett tydligt kursupplägg, hjälp med att förstå uppgifter, möten med läraren, träffar med genomgångar, förklaringar och lärarledda lektioner. Det eleverna efterfrågar är således huvudsakligen utvecklingsområden som ligger inom ramen för den ordinarie undervisningen. Dessa tankar om ökad tillgänglighet ligger i linje med Skolverkets (2014) beskrivning av extra anpassningar, då de skriver att ”stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen är olika sätt att göra undervisningen mer tillgänglig.”

6.3 Slutsatser

Syftet med föreliggande studie var att bidra med ökad kunskap om hur man kan möta och stödja elever för att eftersträva ökad tillgänglighet i nätbaserade kurser. Undersökningen har mynnat ut i tre slutsatser.

1. Behov av extra anpassningar uppmärksammas och identifieras på följande sätt:
 - i samband med vägledarnas studieplanering,
 - i elevens ansökningshandlingar,
 - i lärarkontakten vid kursstart,
 - genom dialog vid bristande studieaktivitet,
 - när lärare frågar elever som har det jobbigt,

- när diskussion vid avbrottsmöten resulterar i en extra stödinsats.

2. Exempel på extra anpassningar som genomförs:

- handledning erbjuds både i fysiska möten och digitalt,
- stödtimmar och deltagande i reguljär kurs erbjuds,
- stöd med planering av studier,
- hjälp med att förstå texter,
- extra förklaring av ämnesinnehåll,
- extra färdighetsträning,
- kontakt med specialpedagog eller speciallärare,
- anpassade läromedel,
- förlängd provtid,
- alternativa verktyg,
- byte från nätbaserad till reguljär kurs.

3. Följande utvecklingsmöjligheter framkommer:

Fysisk tillgänglighet

- Information till elever om deras rättigheter och resursteamets arbete behöver bli tydligare.
- Innehållet på lärplattformen behöver bli enhetligt och tydligt strukturerat.

Pedagogisk tillgänglighet

- Möjligheten till studieplanering och hjälp med ansökan behöver bli tydligare.
- Vid bristande studieaktivitet bör läraren undersöka orsaken till detta.
- En plan för kompetensutveckling för nätbaserat lärande bör upprättas.
- Rutiner för systematiskt arbete med uppföljning och utvärdering behöver skapas.
- Möjligheter till kommunikation mellan lärare och elev behöver bli fler och mer omfattande.
- En samsyn kring struktur och kursupplägg behöver arbetas fram.

Social tillgänglighet

- Ett tillåtande klimat där elevernas olikheter ses som tillgångar bör råda.

- Undervisningen bör sträva efter att skapa kontakter mellan elever.

Organisatorisk tillgänglighet

- Ett helhetsgrepp om stödbehovet bör tas som innefattar rutiner, planer och utvärdering av arbetet.

6.4 Specialpedagogisk implementering

Oavsett om utbildning är reguljär eller nätbaserad är det specialpedagogiska uppdraget i grunden detsamma. Det handlar om att möta och stödja elever i deras lärande. Men med den digitala kontexten som den nätbaserade utbildningen innebär följer även nya utmaningar för specialpedagogen och specialläraren.

Studiens resultat är inte per automatik generaliserbart till andra vuxenutbildningar eller distansutbildningar vid exempelvis högskolor och universitet, men det kan trots allt finnas en del likheter och lärdomar att dra utifrån denna fallstudie. Eftersom elever trots sina rättigheter till extra anpassningar och tillgänglig utbildning tenderar att avstå från att synliggöra sina svårigheter torde det vara viktigt att ge eleverna flera olika möjligheter och vägar för att lyfta sina behov. I praktiken skulle detta kunna innebära att verksamheten har rutiner för hur man i skrift uttrycker vilka stödmöjligheter som finns. Skolledningen bör skapa förutsättningar för att en diskussion om tillgänglig utbildning förs kontinuerligt. Denna kan handla om hur olika yrkesgrupper i mötet med eleven kan skapa förtroende och uppmuntra denna att beskriva vad som skulle kunna öka utbildningens tillgänglighet. Diskussionen kan även grunda sig i vilka anpassningar som görs och vilken kompetensutveckling som behövs för att förbättra tillgängligheten. Och sist, men inte minst bör skolledningen ansvara för att det sker ett systematiskt arbete med uppföljning och utvärdering. Både specialpedagogen och specialläraren kan fungera som spindeln i nätet i arbetet med ökad tillgänglighet.

Det framkommer i resultatet flera exempel på hur undervisning kan anpassas, men det återkommande från både enkäten och intervjuerna är att en tydlig struktur och en dialog mellan lärare och elev ses som framgångsfaktorer för en tillgänglig utbildning. Eleverna vill ha möten med läraren, träffar med genomgångar samt lärarledda lektioner. Detta leder till en intressant principiell fråga.

En elev kan välja att läsa nätbaserat för att denna inte kan delta vid fysiska träffar. Om man i nätbaserad utbildning erbjuder både digitala och fysiska möten är frågan om

undervisningen brustit i tillgänglighet när en elev inte kan delta i ett fysiskt möte. Det vore dessutom angeläget att vända på resonemanget och fundera över om man i en nätbaserad utbildning bör avstå från erbjudandet och enbart ha digitala träffar. Men då blir följderna att man bortser från att det finns elever i nätbaserad utbildning som efterfrågar träffar med genomgångar samt uppger att de vill ha lärarledda lektioner och inte så mycket nätbaserat. Då blir den naturliga följdfrågan hur man skall tillgodose alla dessa krav och samtidigt bibehålla en tillgänglig nätbaserad utbildning.

6.5 Förslag till framtida forskning

Det hade varit intressant att intervjua elever som studerar nätbaserat för att få en djupare förståelse för hur en ökad tillgänglighet kan nås. Ett annat alternativ skulle kunna vara att studera hur elever som läser nätbaserat bygger upp sin fysiska lärmiljö. Ytterligare ett område för fortsatt forskning är att granska strukturen i nätbaserade kurser.

Referenser

- Amhag, Lisbeth (2010). *Mellan "jag" och andra. Nätbaserade studentdialoger med argumentering och responsgivning för lärande*. (Malmö studies in educational sciences. Doctoral dissertation series; 57). Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.
- Amhag, Lisbeth (2009). *Potentialen och rösterna i nätbaserade dialoger. Dialogiska och medierande redskap för lärande*. (Malmö studies in educational sciences. Licentiate dissertation series; 9). Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.
- Bell, Judith (2011). *Introduktion till forskningsmetodik* (Upplaga 4:7). Lund: Studentlitteratur.
- Bjereld, Ulf & Demker, Marie & Hinnfors, Jonas (2015). *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2013). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Upplaga 2:5). Stockholm: Liber.
- Creswell, J.W. (2014). *Research design. Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (Upplaga 4). London: Sage.
- Dahmström, Karin (2014). *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Dyson, Alan (2014). *A response to Göransson and Nilholm*. (European Journal of Special Needs Education 29:3. <http://dx.doi.org/10.1080/08856257.2014.933542>
- Examensordning, speciallärarexamen, SFS 2011:186. Hämtad 23 april 2016, från <https://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20110186.pdf>
- Gunnesson, Evert (Red.). *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen* (Upplaga 3:9). Lund; Studentlitteratur.

Henriksson, Ann-Sofie (2003). *Undervisa tillgängligt! Pedagogiska verktyg för likabehandling av studenter med funktionshinder* (Rapportserie från enheten för utveckling av pedagogik och interaktivt lärande, Rapport nr. 1). Uppsala: Uppsala universitet, Avdelningen för universitetspedagogisk utveckling.

Kvale, Steinar, & Brinkmann, Svend (2013). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Upplaga 2:8). Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Larsåke (2014). *Tillämpad kommunikationsvetenskap* (Upplaga 4:1). Lund: Studentlitteratur.

Nilholm, Claes (2008). *Perspektiv på specialpedagogik* (Upplaga 2:2). Lund: Studentlitteratur.

Olivestam, Carl E, & Ott, Aadu (2010). *När hjärnan får bestämma. Om undervisning och lärande: Inflytelserika didaktiska traditioner. Nyorienterande neurodidaktik*. Stockholm: Remus.

Repstad, Pål (2012). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

SAOL, Svenska akademiens ordlista. [Applikation. Sökord: handikapp].

Schenker, Katarina (2007). *Perspektiv på ökad tillgänglighet inom högre utbildning – med hjälp av digitala verktyg*. Malmö: Malmö högskola, Malmö studies in educational sciences.

Skolinspektionen (2015). *Kvalitetsgranskning, Rapport 2015:02, Distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning*, Hämtad 10 oktober 2015, från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2015/distansutbildning/distansutbildning-slutrapport.pdf>

Skollagen 2010:800 3 kap, 5a§. Hämtad 2016-02-12, från

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket (2015). *Juridisk vägledning, Mer om... ”Elevens rätt till kunskap, extra anpassningar och särskilt stöd”*. Hämtad 2016-01-01, från

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.159813!/Menu/article/attachment/1505_ratt_till_kunskap_sarskilt_stod.pdf

SKOLFS 2011:44. *Förordning om läroplan för gymnasieskolan*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Skolverket (2014). *Stödinsatser i utbildningen – om ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd*. Hämtad 2016-02-19, från

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3362>

Socialstyrelsen (u.å.). *Frågor och svar om funktionsnedsättning och funktionshinder, användning av begreppen*. Hämtad 2016-01-09, från

<https://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio>

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015). *Att göra studiesituationen tillgänglig för vuxna med funktionsnedsättning. Övergripande information*. Hämtad 2016-04-15, från <https://webbshop.spsm.se/att-gora-studiesituationen-tillganglig-for-vuxna-med-funktionsnedsattning/>

Stukát, Staffan (2014). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Sverke, Magnus (2011). Design, urval och analys i kvantitativa undersökningar i Bengt Gustavsson (Red.). *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen* Upplaga 3:9 (sid. 21-46). Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Lund:

Studentlitteratur.

Trost, Jan (2001). *Enkätboken* (Upplaga 2). Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2015-12-28, från http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Vygotskij, Lev S. (2010). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Bilaga 1: Missivbrev inför enkät

Högskolan Kristianstad

Kristianstad 25 februari 2016

Specialpedagogiskt stöd vid lärande på nätbaserade kurser

Till dig som studerar nätbaserat!

Jag heter Sofia Lindberg och går sista terminen på speciallärarprogrammet och ska nu skriva mitt examensarbete, som kommer att handla om specialpedagogiskt stöd i samband med nätbaserat lärande. Jag är nyfiken på hur stöd och de anpassningar kan utformas för att studenter som går på nätbaserade kurser ska uppnå lärandemålen. Jag skulle därför vilja ställa några frågor till dig om detta och hoppas att du vill svara!

Dina erfarenheter och synpunkter är viktiga, inte minst på grund av att det inte finns mycket kunskap i frågan. Det är naturligtvis frivilligt och du kan välja att avbryta när du vill. Ditt svar är anonymt, det vill säga det går inte att se vem som har svarat på frågorna. Dina svar kommer bara användas i mitt arbete.

Enkät till studenter på nätbaserade kurser: <http://goo.gl/forms/lhKDJ0p0Cy>

Min handledare är universitetslektor Barbro Bruce (barbro.bruce@hkr.se). Du är välkommen att kontakta någon av oss om du har frågor eller funderingar. Om du önskar läsa uppsatsen när den är godkänd och klar kan du fylla i din e-postadress nedan.

Ja, jag vill läsa uppsatsen. E-postadress: _____

Med vänlig hälsning och förhoppning om att Du vill vara med!

Sofia Lindberg

xxxx.xxxxxxxx@xxxxxxxxxxxxx.se

Telefon: xxxx-xxxxxx

Bilaga 2: Enkät

Några frågor

Några frågor om nätbaserad undervisning på vuxenutbildningen i Kristianstad.

*Obligatorisk

1. I vilken utsträckning har du möjlighet att ta del av undervisningen utifrån dina förutsättningar och behov? *

Gradera ditt svar från 1 till 5

Markera endast en oval.

	1	2	3	4	5	
Liten	☐	☐	☐	☐	☐	Stor

Har du erfarenhet av något av följande alternativa verktyg?

2. Talsyntes

Markera alla som gäller.

- Ingen erfarenhet
- Erfarenhet men ej användbart
- Erfarenhet och användbart

3. Talbok, inläst läromedel

Markera alla som gäller.

- Ingen erfarenhet
- Erfarenhet men ej användbart
- Erfarenhet och användbart

4. StavaRex eller Spell Right

Markera alla som gäller.

- Ingen erfarenhet
- Erfarenhet men ej användbart
- Erfarenhet och användbart

Extra anpassningar

Några frågor om extra anpassningar

Planering av studier

5. Har du fått tillgång till denna anpassning?*Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

6. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Hjälp med att förstå texter

7. Har du fått tillgång till denna anpassning?*Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

8. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Extra förklaring av ämnesinnehåll

9. Har du fått tillgång till denna anpassning?*Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

10. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Extra färdighetsträning ex. lästräning

11. Har du fått tillgång till denna anpassning?*Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

12. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Kontakt med specialpedagog eller speciallärare**13. Har du fått tillgång till denna anpassning?***Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

14. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Anpassade läromedel**15. Har du fått tillgång till denna anpassning?***Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

16. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Förlängd provtid

17. Har du fått tillgång till denna anpassning?*Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

18. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

Alternativa verktyg som talbok och talsyntes

19. Har du fått tillgång till denna anpassning?*Markera alla som gäller.*

- JA
 NEJ

20. Om ja, hur har det fungerat?*Markera endast en oval.*

	1	2	3	4	5	
Dåligt	☐	☐	☐	☐	☐	Utmärkt

21. Ge förslag på extra anpassningar som skulle göra det lättare för dig att klara kursen

Bilaga 3: Missivbrev inför intervju

Högskolan Kristianstad

Kristianstad 25 februari 2016

Specialpedagogiskt stöd vid lärande på nätbaserade kurser

Till dig som möter och stödjer studenter på nätbaserade kurser!

Jag heter Sofia Lindberg och går sista terminen på speciallärarprogrammet och ska nu skriva mitt examensarbete, som kommer att handla om specialpedagogiskt stöd i samband med nätbaserat lärande. Jag är nyfiken på hur stöd och anpassningar kan utformas för att studenter som går på nätbaserade kurser ska uppnå lärandemålen. Jag skulle därför vilja genomföra en fokusgruppintervju med dig som en av deltagarna!

Dina erfarenheter och synpunkter är viktiga, inte minst på grund av att det inte finns mycket kunskap i frågan. Det är naturligtvis frivilligt och du kan välja att avbryta när du vill. Information som kan identifiera dig kommer inte att redovisas och dina svar kommer bara användas i mitt arbete.

Min handledare är universitetslektor Barbro Bruce (barbro.bruce@hkr.se). Du är välkommen att kontakta någon av oss om du har frågor eller funderingar. Om du önskar läsa uppsatsen när den är godkänd och klar kan du fylla i din e-postadress nedan.

Ja, jag vill läsa uppsatsen. E-postadress: _____

Med vänlig hälsning och förhoppning om att Du vill vara med!

Sofia Lindberg

xxxxx.xxxxxxx@xxxxxxxxxxxxx.xx

Telefon: xxxx-xxxxxx

Bilaga 4: Intervjuguide

1. Att uppmärksamma och identifiera behov av extra anpassningar:

- Hur lägger vi märke till elever som inte utvecklas i enlighet med kunskapsmålen i läroplanen alternativt de kunskapskrav som är minimum att uppnå?
- Vilka rutiner har vi som garanterar att lärare, annan skolpersonal samt handledare på arbetsplatser lägger märke till att en elev löper risk att inte utvecklas i enlighet med kunskapsmålen i läroplanen eller de kunskapskrav som är minimum att uppnå?
- Vilka rutiner har vi för att tillämpa extra anpassningar i ett tidigt skede under korta kurser?
- På vilket sätt kommunicerar vi med en arbetsplats där det sker arbetsplatsförlagt lärande om elevens potentiella behov av extra anpassningar?
- På vilket sätt arbetar vi för att nyanlända elever skyndsamt skall få undervisning inom reguljär undervisningsgrupp samt kunna gå vidare till annan utbildning?

2. Olika former av extra anpassningar:

- Vilka former av anpassningar använder vi oss av för att eleverna ska klara undervisningen?
- Hur gör vi för att uppmuntra de elever som inte tror på sin egen förmåga?
- Ge konkreta exempel på hur vi på skolan eller på arbetsplatsförlagd utbildning kan stödja en elev med funktionsnedsättning?
- Vilken kompetensutveckling behöver lärare och övrig skolpersonal samt handledare på arbetsplatser avseende extra anpassningar och funktionsnedsättning?

3. Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar:

- Hur arbetar lärare och övrig skolpersonal för att rektorn och elevhälsan skall få helhetsgrepp om de extra anpassningarna och kunna: följa upp effektiviteten av de extra anpassningarna, utvärdera arbetet med de extra anpassningarna i kvalitetsarbetet, uppmärksamma kompetensutvecklingsbehov för personalen avseende extra anpassningar?